د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ي اخيستنه او
ري.

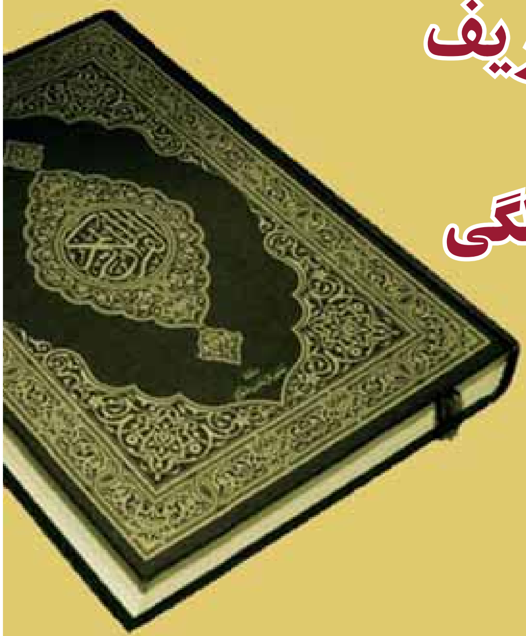

تفسير شريف

يوولسم ټولګی

تفسير شريف - يوولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

تفسير شريف

يوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوال

- دکتور عنايت الله خليل هدف

علمي او مسلکي ایډیټ

- دکتور فضل الهادی وزين
- فضل الله نيازی

د ژبې ایډیټ

- محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کمیټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوی قيام الدين کشاف
- محمد آصف کوچی

د څارنې کمیټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر ګلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپیڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليكونه

لومړی لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل(۱)........................ ۱

دويم لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)........................ ۵

دريم لوست: په قرآن کريم کې د انسان د پيدايښت پړاوونه........................ ۱۰

څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت........................ ۱۶

پنځم لوست: آيةالکرسي د قرآن لوړه څوکه........................ ۲۱

شپږم لوست: څمکه د انسان د ګټې لپاره........................ ۲۶

اووم لوست: الله تعالی سره مينه د پيغمبر ﷺ په پيروی کې ده........................ ۳۰

اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخيز دين دی........................ ۳۵

نهم لوست: لمونځ تل پاتې اونه شليدونکې فريضه ده........................ ۴۰

لسم لوست: د ظلم د مخنيوي لپاره د جهاد اجازه........................ ۴۵

يوولسم لوست: روژه او ګټې يې........................ ۴۹

دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړيوال يووالي څرګندوی........................ ۵۷

ديارلسم لوست: له خلکو سره نيکي او ښېګڼه........................ ۶۲

څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول........................ ۶۶

پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)........................ ۷۰

شپاړسم لوست: په قرآن کريم کې انساني مساوات........................ ۷۵

اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه........................ ۷۹

اتلسم لوست: د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو رول........................ ۸۴

نولسم لوست: په اسلام کې د معيوبو اوفقيرو مؤمنانو مرتبه........................ ۸۹

شلم لوست: د مؤمنانو يووالی........................ ۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

خَلق: پرته له مخکینی نمونې نه د یو شي پیدا کول.

السَّمَاوَات: د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.

اللَّیْل: شپه، هغه تیاره چې وروسته له روښنایی منځته راځي.

النَّهَار: ورځ، خوره روښنایي.

الْفُلْك: کښتی، لویې کښتی.

وَبَثَّ: خواره یې کړل.

دَابَّةٍ: دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.

تَصْرِیفِ الرِّیَاحِ: د باد لګېدنه مختلفو اړخونوته.

السَّحَاب: وریځ، په فضا کې حرکت کوونکې وریځ.

الْمُسَخَّرِ: په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بیشکه د اسمانونو او ځمکې په پیداښت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتی کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دریابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بیا یې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندی (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې یې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او وریځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ایل کړای شوې دي، یقیناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانیت) څرګند دلایل شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

پورتني مبارك آیت په کایناتو او د ځمکې په موجوداتو کې اته څرګند او روښانه دلایل بیان کړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او یووالي دلالت کوي:

۱. د اسمانونو پیدایښت

دغه مبارك آیت د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه ګڼي، چې هوښیاران او د عقل خاوندان دې نښو په لیدو باید د الله ﷻ په وجود او یووالي ایمان راوړي.

په آیت کې د (السماوات) لفظ جمع ذکرشوی دی، ځکه اسمانونه ګڼ او بیلابیلې طبقې لري، لکه څرنګه چې الله تعالی په بل ځای کې داسې مهرباني کوي ﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] ژباړه: الله ﷻ هغه ذات دی چې اووه اسمانونه یې پیدا کړي دي.

دا چې د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ په وجود، یو والي او قدرت دلالت کوي یوه نښه یې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخې او لویې پرته له ستنو درولي دي او هغه یې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه کړي، ترڅو له یوې خوا اسمان ته ښایست و بښي او له بلې خوا د شیطانانو ویشتونکي وي، چې دا ټول ښایست او ټینګښت د واحد او قادر الله په برلاسي او لویي څرګند ګواه دي.

۲. د ځمکې پیدایښت

د الله ﷻ د قدرت یوه بله روښانه نښه دا ده، چې ځمکه یې پیدا کړې او هغه یې هواره کړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وکړي، هرلور ته یې تګ راتګ او حرکت وکړي، په هغې کې له پرتو زېرمو او پانګو څخه ګټه واخلي اود ځمکې پر مخ آبادي او پرمختګ وکړي.

ځمکه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه ګڼل کیږي. لکه چې الله تعالی دا لوی نعمت په انسانانو پیرزو کړی او دوی ته امرکوي: ﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الذي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّكُمْ... ﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: ای خلکو د خپل رب بندګي غوره کړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخکې تېرو شویو خلکو پیداکوونکی دی؛ ښایي چې تاسې پرهیزګاران شئ او له عذابه ځانونه وژغورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ځمکه هواره کړه، اسمان يې چت جوړ کړ او له آسمانه يې اوبه را واورولې او په هغو سره يې ستاسې د روزۍ لپاره هر ډول حاصلات را وایستل.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د ګټو په هکله خپل نظرونه څرګند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت دريم دليل د شپې او ورځې منظم حرکت دی، چې پر له پسې ګرځي او يو د بل ځای نيسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، توروالي اوسپينوالي، تياري او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې ګټې رامنځته کوي. الله تعالى شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ يې د کسب اوکار او روزي حاصلولو لپاره پيداکړې ده. که چيرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنګه شپه د ستر او پردې لپاره يو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتوکې ګټه اخلي. لکه څرنګه چې انسان له ورځې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې ګټه اخلي، همدارنګه د شپې او ورځې د بدلون او توپير په نتيجه کې وختونه، ورځې، مياشتې اوفصلونو ټاکل کيږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لويونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتی

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لويو کښتيو حرکت دی، چې له سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه ګټې اخلي. ځينو مفسرينو دا ويلي دي چې: په دې مبارك آيت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتيو د حرکت يادونه د شپې او ورځې له توپير نه وروسته کړې ده چې دا په يوې ځانګړې باريکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه دريابونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې خارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپيژني اوخپل لوري وټاکي. له همدې کبله کښتی چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پيژندلو ته ډېره اړتيالري.

همدغې موضوع ته په اشاري سره الله تعالی په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَـرِّ وَالْبَحْـرِ﴾ [الأنعام: ۹۷] **ژباړه**: او الله هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ستوري د وچې او سمندر په تيارو کې د لارې پيژندلو وسيله وګرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آيتونو د نازلېدو په وخت کې ډېرلږ خلك د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشريت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن کريم يو اعجاز او د الله تعالی په قدرت او وحدانيت ښکاره اوځرګند دليل دی.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارك آيت ځينې ګټې په لاندې ډول دي:

❖ په کايناتو کې د هستی نښې نښانې د الله تعالی د وحدانيت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلايل دي.

❖ الله تعالی د نړۍ مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پيداکړي دي.

❖ د الله تعالی په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ايمان د بشپړتيا اوقوت لامل ګرځي.

❖ د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالی په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

❖ د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پيروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې ؟

۱. ذکرشوی مبارك آيت په لوړ آواز تلاوت کړئ.

۲. په دې مبارك آيت کې د الله تعالی پر قدرت او وحدانيت څو دليلونه ذکرشوي دي؟ بيان يې کړئ.

۳. په دې مبارك آيت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وينا د اثبات لپاره په قرآني آيت استدلال وکړئ.

٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بيان کړئ.

۵. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟

٦. د شپې او ورځې څلور فايدې بيان کړئ.

۷. په سمندرونوکې د کښتيو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم لوست

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوريدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دليل له اسمانه د باران د اوبو وريدل دي، چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ ډول، ډول بوټي، واښه او ژوي راپيداکوي اوپه خوځښت يې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آيت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لورى دى چې د ځمکې د پاسه دى. په باوري توګه د باران وريدل له وريځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانيت دليل دى، ځکه يوازې الله ﷻ دى چې دا اوبه له وريځو څخه را وروي.

۶. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کيدو څخه مراد دا دى چې الله تعالى د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله يې په ځمکه کې پټ شيان ښکاره کيږي. هر ډول بوټي، ګلونه، ميوې اوداسې نور راشنه کيږي اوسمسوريږي.

د ځمکې ژوندي کيدل او د ځمکې پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحيواناتو خوريدنه د الله تعالى د قدرت له لويو نښانو څخه دي.

لکه څرنګه چې قرآن کريم په بل ځاى کې دا موضوع په ځانګړي ښايست سره داسې انځور کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الله تعالى:﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا المآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ۵] ژباړه: اوته وچه مړه ځمکه وینې، کله چې موږ پرهغې باران ووراوه په ناخاپي ډول وخوځیده، ډېره شوه اوهرراز ښایسته ښیرازه نباتات یې راوټوکول.

۷. د بادونو لګېدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانیت بل دلیل دا دی چې هغه په خپل لوړ قدرت سره بادونه او هوا پیداکړې ده، په خپلې ارادې سره یې په حرکت راولي او په خپل حکمت سره یې له یوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګېدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کریم هریو په جلا، جلا نومونو یاد کړی دی. بادونه کله له ختیځ نه لوېدیځ لور ته، کله له لوېدیځ نه ختیځ لور ته، کله له شمال نه سویل ته اوکله هم له سویل څخه شمال لور ته حرکت کوي. همدارنګه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني یا ملایم، ګرم یا یخ او تند یا نرم حالت چې په دې توګه بادونه یا دالله ﷻ د رحمت نښې او یا د هغه د عذاب بیلګې وي. د بادونوقوت او چټکتیا په داسې اندازه سخته اوځواکمنه وي چې کله نا کله په ډېرو هیوادونو کې د هیبتنا کې ورانې او تباهی لامل ګرځي.

ځینومفسرینو فرمایلي دي: د دې جملې یادونه ﴿وَتَصْرِيفِ الرياح والسحاب المسخر بَيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کیدو او د ځمکې پرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالت کوي چې د بادونو او هوا په وسیله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حیواناتو اوټولو خوځیدونکو ته ژوند حاصلیږي، که چیرې الله تعالی بادونه له لګیدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې به هیڅ ژوی د ځمکې پر مخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندې وریځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلایلو څخه د اسمان پرمخ ځوړندې او ولاړې وریځې دي چې د الله ﷻ د خوښې اوارادې تابع او امر منونکې دي. ظاهرا که چیرې دغه وریځې سپکې وي ، نو باید فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنې وي ، نو باید ځمکې ته راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت اوارادې سره دغه وریځې په فضا کې خورې کړې او ساتنه یې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

د ﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د ﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وريځې په حرکت راولي او له يوه ځايه يې بل ځای ته ليږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د ليدو وړ نه دی، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواک لري چې ونې له ريښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. وريځې هم ډېرې درنې اوبه له ځان سره پورته کوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوييږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ ويروونکي سيلاوونه را منځته کيږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوی لوی دريابونه جوړوي.

يوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهيږي

په دې مبارك آيت کې چې کومې لويې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کوي چې نړۍ اوکاينات سره له ټولې پراخې او لويې يوحکيم پيداکوونکی او تدبيروونکی لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکی دی. دا ستر دلايل اوځرګندې نښې يوازې دعقل او پوهې څښتنان درك کولی شي څوك چې د الله تعالی د ځواك اوعظمت په وړاندې د تسليمی سرټيټوي.

امام فخرالدين رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونه په دوه ډولو – دنيوي او اخروي – باندې تقسيم کړي دي او وايي: هغه اته شيان چې الله تعالی په دې آيت کې بيان کړيدي، ظاهرا دنيوي نعمتونه دي اوکله چې د عقل خاوندان په هغو کې فکر وکړي ، نو د دې نعمتونو د پيداکوونکي پيژندنې ته لارمومي او په اخروي نعمتونو بدليږي، خو له دغونعمتونو څخه د دنيوي نعمتونو په توګه ګټه اخيستل يوازې د سليم عقل اومعنوي بصيرت د څښتنانو لپاره حاصليدای شي. له دې کبله الله تعالی د آيت په پای کې فرمايي، په دې ټولو شيانو کې ښکاره دلايل دي چې د عقل او پوهې خاوندان پرې ښه پوهيږي[1]، نوځکه دعلماوو او پوهانو دنده او مسؤوليت دی چې د الله ﷻ په کايناتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آيت په تفسير کې ليکي: ابن ابی الدنيا او ابن مردويه له ام المؤمنين حضرت عايشې (رضی الله عنها) څخه روايت کړی دی چې دالله ﷻ پيغمبر ﷺ دا آيت ولوست او ويې فرمايل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفكر فيها﴾ يعنې هلاکت او عذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آيت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

۱-تفسير کبيرج۴/ص۲۲۵ دارالفکر ۱۹۸۱م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هرانسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټی لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان پدغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقوکې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېري آیاتونه په ﴿لعلکم تعقلون، لعلکم تتفکرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوی دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات پر وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې ده.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوي دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران وریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګیدل، له ځمکې نه د وښو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او میوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور، چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کیږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه

زمینه برابروي او انسان ته پر خپل خالق او پالونکې د ایمان او د هغه د عبادت او بندګۍ لارښوونه کوي.

د دنیا په موجوداتوکې تفکر او تدبر د علم او ساینس په حقایقو کې څېړنه او پلټنه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پر هغه باندې د ایمان راوړلو او د هغه علیم او قدیر ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتنې

۱. له اسمانه د باران د اوبو اورېدل د الله تعالی د یووالي او قدرت دلیل دی. په دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

۲. د باران د اوبو په وسیله د ځمکې له ژوندي کېدو څخه مطلب څه دی؟

۳. د بادونو لګېدنه د ورېځو په جوړښت، د باران په ورېدو او د نباتاتو او حیواناتو پر ژوندانه څه اغېزه لري؟

٤. ورېځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بیان شوي دي. په دې هکله توضیحات ورکړئ.

٥. د مبارک آیت وروستنۍ برخې ځوک د کایناتو په هکله په فکر کولو مکلف کړي دي؟ په دې هکله د آیت وروستنۍ برخه شرحه کړئ.

٦. د مبارک آیت په باره کې هغه نبوي حدیث بیان او شرحه کړئ چې د الله ﷻ په کایناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټینګارکوي.

کورنۍ دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله یوه پنځلس کرښیزه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۞ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ١٢-١٤]

د ځینو کلمو معناوي

سُلَالَةٍ:	خلاصه، نتیجه، سوچه او ثمره.
نُطْفَةً:	لږې اوحقیرې اوبه، مني.
قَرَارٍ مَكِينٍ:	خوندي ځای، د مور رحم.
عَلَقَةً:	ترلې او جامده وینه، د مور د رحم په دیوال نښتې وینه.
مُضْغَةً:	د ژوول شوې مړۍ په اندازه د غوښې یوه وړه ټوټه.
خَلْقًا آخَرَ:	بل مخلوق، د روح له پوکیدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

مونږ انسان له سوچه ختې څخه جوړ کړ. بیا موهغه په محفوظ ځای کې د اوبو یو څاڅکی وګرځاوه. بیا مو هغه څاڅکي ته د وینې د یوې ټوټې بڼه ورکړه. بیا مو د وینې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بیا مو بوټۍ غوښه هډوکی جوړ کړ. بیا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بیا مو هغه یوبل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولوپیداکوونکو نه ښه پیدا کوونکی دی.

تفسیر

الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلایل د انسان په خلقت، د هغه د جوړښت د پړاوونو ، د هغه د ژوند او مرګ او دویم ځلې راژوندي کیدو په ترځ کې بیان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پیدایښت مرحله له خاورو څخه پیلیږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسیږي.

قرآن کریم په دې مبارک آیت او نورو آیتونو کې فرمایلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پیدا شوی دی. د انسان پیدایښت له خاورې څخه پیلیږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښې ښې او ښایسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړېږي. له خاورې څخه د انسان د پیدایښت مراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدم عليه السلام له خاورې څخه پیدا کړ، بیایې بې بې حوا له آدم عليه السلام څخه پیدا کړه، او بیا د انسانانو خلقت او پیدایښت له حضرت آدم او بې بې حوا څخه د نکاح او تناسل په ډول پیل شو. د انسانانو اصل له خاورې څخه دی، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انسان د پیدایښت دویمه مرحله له نطفې څخه ده، الله تعالی فرمایي: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې یوځای شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پیدایښت دریمه مرحله علقه ده، لکه چې الله تعالی فرمایي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقه یوه ټوټه وینه ده چې له نطفې څخه یې بدلون موندلی دی. د جنین پېژندنې طبي پوهان وايي: د جنین حجم د علقې په مرحله کې د یوه غنم میرې په اندازه وي چې د ۱۲– ۱۴ ملی مترو ترمنځ اوږدوالی لري او د رحم په دېوال پورې نښتې وي. د وینې دا ترلې وړه ټوټه وده کوي او په یوې ژوول شوې ټوټې غوښې بدلیږي چې قرآن ورته د مضغې نوم ورکړی دی. جنین د مضغې په مرحله کې د دریو سانتي مترو په کچه اوږدوالی لري چې د مخ او پزې نښې په هغه کې د ډېرو نریو خطونو په بڼه جوړیږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د الله جل جلاله په قدرت اومشیت خپل پرمختګ اوبدلون ته دوام ورکوي، ترڅو د هډوکو د هیکل مرحلې ته رسیږي ، په دې هکله قرآن کریم فرمایي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبیا دا د هډوکو هیکل په غوښو یاعضلي جهاز پوښل کیږي، لکه چې مبارک آیت یې بیانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ یعني بیامو هغه هډوکي په غوښه وپوښل.

دلته قرآني آیت هغه حقیقت ته اشاره کوي چې د ۲۱ پیړۍ انسان حیرانوي او هغه دا چې هډوکي او د هډوکوهیکل په جنین کې له عضلي جهاز څخه مخکې منځ ته راځي. کوم حقیقت چې د جنین پیژندنې علم په وروستیو کې کشف کړی هغه دا دی چې په بنسټیزه توګه د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه توپیرلري او د هډوکو سلولونه له عضلي سلولونو څخه مخکې رامنځته کیږي. اوهیڅ عضلي سلول نه دی لیدل شوی چې د هډوکو د سلولونو له بشپړیدو مخکې جوړشوی وي. دا حقیقت قرآني نص ۱۴۰۰ کاله دمخه ثابت اوتایید کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبیا مو د غوښې ټوټه په هډوکو بدله کړه او هډوکي موبه غوښه وپوښل.

وروسته بیا په جنین کې روح پوکول کیږي او د هغه غړي وده او پرمختګ کوي او په بشپړ او کامل انسان بدلیږي چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه يو بل پيدايښت وکړ (چي هماغه کامل انسان دی)، نو پاک او مبارک دی هغه ذات چي تر ټولو غوره پيداکوونکی دی.

په دي آيتونو کي د قرآن کريم علمي (ساينسي) اعجاز

پورتني متبرکه آيتونه د قرآن عظيم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلايلو څخه ګڼل کيږي، ځکه چي د قرآن عظيم الشأن ويناوي په دي آيتونو او نورو آياتو کي د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسي دقيقي او حيرانوونکي دي چي د الله تعالی له خوا له وحي پرته بل کوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چي د طب علم او جنين پيژندني په شلمي او يوويشتمي پيړی کي له ډېرو څيړنو او د پرمختللو وسايلو له کارولو نه وروسته کشف کړل، قرآن عظيم الشأن پنځلس پيړی دمخه په ډېر دقت او څرګند ډول دا موضوع بيان کړي ده.

پورتنيو آياتونو د انسان د خلقت اوو مرحلو ته اشاره کړيده. دغه پړاوونه په اوسني عصر کي د طب د علم له مهمو څيړنيزو موضوعاتو څخه شميرل کيږي.

نوي علمي څيړني، سره له دي چي د انسان دخلقت د مرحلو په هکله د قرآن عظيم الشأن د ويناو چي پنځلس سوه کاله پخوا يې کړيدي، پخلی کوي. د قرآن عظيم الشأن له خوا په ډېر دقت سره د هري مرحلي نومول او د جنين د رشد، ودي او د هري مرحلي لپاره د نويو او حيرانوونکو کلماتو کارول او هغه په داسي اوصافو يادول، لکه: **نطفه، قرارمکين، علقة، مضغة،** د هډوکو د هيکل جوړيدل، په غوښو او عضلو د هډوکو پوښيدل او د داسي نورو چارو تاييد کوي.[1]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلي څخه يوعالم داسي وايي: (د قرآن عظيم الشأن د آيتونو له مجموعي څخه چي د انسان د خلقت په هکله دي لاندېني مراحل څرګنديږي:

(د نطفي مرحله – د علقي مرحله – د مخلقه او غير مخلقه مضغي مرحله – د هډوکو مرحله – په غوښو د هډوکو د پوښيدلو مرحله – د شکل او صورت د بشپړيدلو مرحله (د کامل انسان مرحله) – د روح د پوکولو مرحله).

د نطفي اطلاق پر دري شيانو کيږي: د سړي نطفه يعني منوي حيوانات، د ښځي نطفه يعني بويضه يا هګی، مختلطه يا يوځای شوي نطفه چي د نارينه او ښځينه نطفو د يوځای کيدونه توليديږي او په قرآن عظيم الشأن کي ورته د امشاج نطفه ويل شوي ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ٢] يعني بيشکه موږ انسان له ګډي شوي نطفي څخه پيداکړی.

دا پړاو په خپلو دقيقو بدلونونو سره يوه اوونی نيسي او وروسته له هغه بيا دويمه مرحله يعني د علقی مرحله پيل کيږي.

١- مباحث في اعجازالقرآن للدكتورمصطفى مسلم،ص ٢٣٢ دارالمسلم – رياض ١٩٩٦م

(c) ketabton.com: The Digital Library

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنين په دغه پړاوو کې ځان ته د ترلې وينې بڼه غوره کوي او حجم يې يو ملي ميټر وي. د رحم په ديوا ل پورې نښتی وي او قرآن عظيم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنين ديوې بدنې کتلې په بڼه څرګنديږي. د جنين شکل په دې پړاو کې د يوې ټوټې ژوول شوې غوښې په څيروي، چې لـه خولې نـه بهر اچول شوې وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآن کريم ورته مناسب او دقيق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوين او جوړښت مرحله ده چې د جنين د عمر په پنځمه،شپږمه او اوومه اوونۍ کې بشپړيږي او په ترڅ کې يې د وجود لانديني او پاسنی غضروفي هيکل جوړيږي. د جنين په اندامونو د عضلاتو لومړنۍ نښې د جنين دعمر په اوومه اوونۍ کې څرګنديږي چې دا پرعضلاتو د هډوکود جوړښت پرتقدم اومخکې والي دلالت کوي... وروسته بيا هډوکي په عضلاتو پوښول کيږي، لکه څرنګه چې قرآن عظيم الشأن يې په هکله فرمايي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنين د صورت د بشپړيدو او د روح د پوکولو پړاو ده چې په آيت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ يا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظيم الشأن په بل آيت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾[آل عمران: ۶] يعنې الله هغه ذات دی چې د ميندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۝ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۝ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ [الإنفطار: ۶-۸] يعنې ای انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ايستلې، هغه رب چې ته يې پيدا کړې، نوسم يې کړې ته او ستا هرڅه يې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته يې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنين د غړو د جوړښت عمليه دوام لري اوهره ورځ او هرساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقيقه اومنظمه توګه وده کوي.[1]

څرنګه چې د پيغمبرﷺ احاديث د قرآن عظيم الشأن دآيتونو تفسير کوي ، نو په ځينو احاديثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شويدي.

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بين الطب والقرآن – ص–۳۶۵- ۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغه حدیث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روایت کړی دی په هغه کې رسول اللهﷺ داسې فرمايي «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَة بَعَثَ اللَّه إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعهَا وَبَصَرهَا وَجِلْدهَا وَلَحْمهَا وَعِظَامهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبّ , أَذَكَر أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبّك مَا شَاءَ وَيَكْتُب الْمَلَك»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفې له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالی ورته پرښته ورلیږي، ترڅو د هغه صورت بشپړ کړي او د هغه اوربدنه، کتنه، پوستکی، غوښه او هډوکي جوړ کړي. وروسته بیا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنین هلك دی که جلۍ؟ نو اللهﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه یې غوښتي وي او پرښته يې لیکي.

د قرآن عظيم الشأن د آيتونو لـه مجموعي او د نبـوي احاديثو نـه دا څرګنـديږي چې د جنين د اعضاوو جوړښت او د جنس تعيين يې د تناسلي غدوپـه تـشخيص سـره پـه څلوېښتو ورځـو کې ترسره کيږي.

په دې ترتيب مونږ ګورو چې د جنين د ودې مراحل چې د علمي څېړنـو او اکتـشافاتو پـر بنـسټ حاصل شوي. يوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لـري، بلکې پـه دې لـړ کـې د قـرآن عظيم الشأن تعبيرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظيم الشأن په آيتونو کې د انسان د خلقت د مراحلـو پـه هکله ولوسـتل که له يوې خوا د الله تعالى په وجود او وحدانيت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشريت لپاره د الله تعالى له لوري د آخري پيغمبر په توګه د حضرت محمدﷺ د رسالت او نبوت په ريـښتينولی او د الله تعالى له لوري د بشريت د هدايت او لارښوونې لپاره د هغه د ريښتيني کتاب قرآن مجيـد په حقانيت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصيل سره د انسان د خلقت د مراحلـو پـه اړه داسې نوې او حيرانوونکې خبرې يوازې او يوازې د الهي وحې له لارې ممکنې وې. هغه مهال نـه په مکه، نه په مدينه او نه هم د هغه وخت په پرمختللو ښارونوکې د انسان د خلقت د اسـرارو پـه اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسايل وو چې د هغو پـه کـارولو سره د جنين د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړای شي، نه هم هغه څـوک چې قـرآن کريم پرې نازل شوی و، يعنې حضرت محمدﷺ د طب او جنين پيژندنې کـوم سبق ويلی و. الله تعالـی په دې اړه څه ښه او ربښتيا فـرمايلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقـوم يتفكـرون﴾ [الرعد:۳]
ژباړه: بېشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلايل دي چې له غور او فکرنه کار اخلي.

۱- رواه مسلم – کتاب القدر،ج۸/ص۴۵

د لوست ګټې اولارښوونې

له ذکرشویو آیتونو څخه ځینې لارښوونې دا دي:

❖ په دې مبارکو آیتونو کې د الله جل جلاله د قدرت، علم او حکمت دلیلونه او نښانې بیان شوې دي.

❖ قرآن کریم د انسان د پیدایښت مراحل بیان کړي دي.

❖ د انسان پیدایښت تصادفي او بې فایدې نه دی. له لومړي جوړښت نه وروسته د پیدایښت تر پایله د الله تعالی تر بشپړ رعایت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کریم د انسان خلقت او جوړښت په دقیقه توګه بیان کړی. په داسې حال کې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسایلو سره په دې وروستیو وختونو کې دې حقیقتونو ته لار موندلې ده.

❖ قرآن کریم جنین د پیدایښت په مختلفو مراحلو کې په داسې نومونو ستایلی چې د جنین له واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قرآن کریم له نازلېدو څخه په پیړیو وروسته دا حقایق کشف کړي او یوازې د هغه مرحلې یې ذکر کړي دي.

❖ په یادو شویو اوصافو باندې د انسان د جوړښت او خلقت پړاوونه د قرآن عظیم الشأن په اعجاز او د الله جل جلاله په قدرت او وحدانیت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنین د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتیب واخلئ چې په ذکر شویو آیتونو کې راغلي دي.

۲. د جنین د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآنکریم بیان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کریم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آیت کې د طبي علومو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنین پیژندنې په اړوند تشریح کړئ.

٤. قرآن کریم په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د انسان خلقت او جوړښت په څو مرحلو کې بیان کړی؟ څرګند یې کړئ.

۵. د جنین د جوړښت، ودې او بشپړتیا په اړه مو چې د بیالوژۍ په مضمون کې څه لوستلي دي، د قرآن عظیم الشأن د هغو آیتونو په رڼا کې سره مقایسه کړئ چې د انسان د خلقت او پیدایښت په هکله دي.

کورنۍ دنده

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو په رڼا کې او د تازه علمي اکتشافاتو نه په استفادې سره د انسان د خلقت په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د بني آدم وقار او درنښت

قال الله تعالی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ۷۰]

ژباړه

او بيشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته موبه وچه او لمده کې سپرلی ورکړې او هغو ته موله پاکو شيانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زياترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتيا ورو‌بښله.

تفسير

الله تعالی په ذکر شوي مبارک آيت کې پر ټولو مخلوقاتو باندې د بني آدم فضيلت او غوره والی بيان کړی دی او د خپلو ځينو نعمتونو چې پر انسان يې پيرزو کړي دي يادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بيان، عقل، علم، توازن او د بدن او صورت په ښکلا د ځمکې د سرپر نورو مخلوقاتو لکه، پيريان او حيواناتو برتري او غوره والی ورکړی دی.[۱] ځينې مفسرين د انسانانو د هدايت او لارښوونې لپاره د پيغمبرانو راليږل د انسان د عزت او تکريم مثال او نمونه بولي.[۲] په ځينو تفاسيرو کې د انسان د ليک او لوست قوت د انسانانو د تکريم او عزت نښه ګڼل شوې ده.[۳] هغه څه چې مفسرينو د انسانانو د فضيلت او غوره والي په هکله ياد کړي دي يوازې د مثال او نمونې په ډول دي، ځکه د انسان د عزت او تکريم انواع او بېلګې دومره زياتې دي چې له شميره وتلې دي.[٤]

بايد وپوهيږو چې د الله جل جلاله لوري د انسان تکريم اوعزت د انسانانو بني نوعې ته شامليږي،[٥] او يوازې يوې ډلې او يا خلکو ته ځانګړې نه دي، ځکه په دې آيت کې د (بنی آدم) لفظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارينه او ښځينه) جنس ته شامليږي.

په دې مبارک آيت او د قرآن عظيم الشأن او نبوي سنتو په نورو نصوصو کې د انسان او انساني حقوقو په اړه ليدل کيږي چې د اسلام دين د الهي اخري، دايمي او شامل دين او قانون په حيث، په يو مناسب وخت او زمان کې د انسان د تکريم او عزت اعلان وکړ او د هغه حقوق

۱- ايسر التفاسير – د ابوبکر الجزايري تاليف، ص۳۵۷
۲- التفسير الميسر- ص۶۴
۳- تفسير البحر المحيط- ج۶- ص۸۵
٤ -- تفسير البحر المحيط- ج۶- ص۸۵
۵- تفسير ابن عجيبه- ص۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خوندي يې کړل. کله چې بېوزلی انسان د ظلمونو، تېريو اوبندګۍ ښکار و او ډېرځله له هغه سره د ځاروېو په څېر او يا تر هغې هم بده او ناوړه معامله ترسره کېدله، په داسې حال کې د بشر د حقوقو او د هغې د نړيوالې اعلاميې کومه پته نه وه، او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره کوم قانون او يا ادارې شتون درلود.

د انسان د عزت او کرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو کې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شکل او صورت ښکلا

الله تعالی انسان ته د عزت، کرامت او فضيلت په نعمت سره په خپلو نورو مخلوقاتو لوړتيا او غوره والی وربښلی دی.

د انسان د عزتمندۍ او غوره والي نمونې د نورو مخلوقاتو او ځارويو په پرتله زياتې دي چې ځينو ته يې اشاره کوو. د انسان عزتمندي په دې معنا چې هغه يې په ښايسته او مناسب شکل او بڼه پيدا کړی دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإنسان فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعني موږ انسان په ډېره ښه بڼه پيدا کړ.

پرته له شکه توازن او د شکل او صورت ښکلا د الله ﷻ له لوري د انسان د تکريم اوعزت څرګنده نښه ده.

د انسان په پيدايښت کې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نور حيوانات پاکي او نظافت نه پېژني، د ځان په ټولو نه پوهيږي، د خوب، استراحت او د خوراک اوڅښاک کړنلاره نه پيژني، ګټې نشي لاس ته راوړلی او د ضرر او تاوان مخنيوی نشي کولای، ټول حيوانات له عقلي او فکري ځانګړتياوو، پوهې، پرمختګ او تمدن څخه محروم دي. يوازې انسان دی چې له ټولو امتيازاتو څخه برخمن دی. عبدالله ابن عباس(رضي الله عنهما) د انسان عزتمندی او غوره والی ډېر ښايسته تمثيل کړی دی او داسې فرمايي: د حيواناتو پر خلاف انسان خپله خوله د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمکې ته نه ښکته کوي، بلکې په خپلو ګوتو خوراک پورته کوي. همدارنګه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښکته کوي، بلکې د ګيلاس يا لوښي په واسطه اوبه را اخلي او څښي يې.(۱)

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بله نښه دا ده چې الله تعالی د طبيعت قوتونه او هغه څه چې په ځمکه کې دي د انسان تابع ګرځولي دي. همدارنګه په ستورو او افلاکو کې يې د هستی قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيداکړي دي. په دې آيت کې الله تعالی پر انسان احسان او پيرزوينه کړې ده او دی يې په وجه کې پر مختلفو حيواناتو برلاسه کړي دی.

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج،۸- ص ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ته يې تــول تـابع کـړي دي، چې لـه هغوڅخـه د خپلې ګټې اوښـيګڼې لپاره کـار واخلـي. همدارنګه انسان ته يې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسـايلو څخـه پـه فضا، وچه او سمندر کې لکه، څاروي، موټر، اورګاډي، کـبنتۍ او الوتکـو څخـه د خپلې ګټې او هوسـاينې لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمـايي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ۳۲-۳٤]

ژباړه: الله هغـه ذات دی چې آسـمانونه او ځمکـه يې پيـدا کـړل او لـه اسمان څخه يې اوبـه راواورولې، بيايې د هغو په وسـيله تاسې تـه د روزۍ لپاره ډول ډول ميـوې پيـدا کـړې، او بېړۍ يې ستاسو لپاره تابع او ايل کړې چې په سمندر کې د الله پـه حکـم روانې شـي او سـيندونه يې ستاسې لپاره جاري کړل او ګټور يې وګرځاوه ستاسې لپاره لمـر او سـپوږمی چې د دنيا تـر پايه پـه نه ستړي کيدونکې توګه چليږي او شپه او ورځ يې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.

هغه څه چې تاسو غوښتل هغه يې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونـه وشـميرئ، نوشميرلی يې نشئ. حقيقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخيستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو بانـدې يې ورتـه د تـسخير قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولـو وس اوتـوان ورکـړی چې د هغې پـه واسـطه خپلې اړتياوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سـمندر د انـسان لپاره يـوه بله نـړۍ ده چې د وخت په تېريدو سره په هغه کې نوي رازونه برسيره کـيـږي، لـه سـمندر څخـه اوس مها ل په ډول ډول طريقو ګټه اخيستل کيږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

فعاليت

زده کـوونکي دې لـه سـمندرونو څخـه د ګټې اخـستلو صـورتونه تـر بحـث او څيړنې لانـدې ونيسي او بيا دې څو تنه په دې هکله د ټولګيوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده تـه يې الهـام کـړی ، لـه هغـو حلالـو شيانو څخه چې يې غوښـتې وي خپـل خـوراک لاس تـه راوړي. انـسان د الهـي نعمتونـو سـره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هېروي اوهغه وخت يې په ارزښـت پـوه شـي، چـې ورڅخـه محروم شي. کله چې انسان په غړيـدلو سـترګو او وينښ زړه وګـوري ، نـو د الله ﷻ نعمتونـه پـه ټولو ځايونو او په ټولو شيانو کې کتلی شي. لمر، هـوا، اوبـه، روغتيـا، د ګرځېـدو وړتيـا، حـواس،

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شيان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته يې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شميره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شيان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په څو، څو برابره له هغه څه نه چې نور حيوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي ، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزۍ احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خواړه چې الله تعالی پر انسانانو پيرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هيڅکله يې شميرلای نشو او هر ډول ګټه اخيستلوته شامليدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړي ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا يې پرې لازم کړی دي چې د دغو نعمتونو په ورانډې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضيلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بيلګه دا ده چې هغه ته يې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضيلت او لوړتيا ورکړي ده. د انسان تر ټولو لوی فضليت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خليفه ګرځول دي چې هغه يې په وړتياوو او ځانګړتياوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو يې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بنی آدم په مطلقه توګه له پيريانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړي بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کيږي.

امام رازی(رح) د تکريم او تفضيل ترمنځ د توپير په هکله چې په تکريم سره دا مبارک آيت شروع شوی او په تفضيل پای ته رسيدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حيواناتو غوره والی اوعزت د طبيعي او ذاتي امورو لکه عقل، نطق، ښه او ښه قد او قامت له مخې ښبل شوی دی، خو د رښتينو عقايدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضيلت وربښي.[(۱)]

د لوست ګټې اولارښوونې

❖ پرټولو ځمکنيو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖ الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه يې د خپلو نعمتونو پيرزوينه کړې ده او هغه يې د عزت او تکريم په لوړو مرتبو نازولی دی.

---

(۱) تفسير مفاتيح الغيب – لفخرالدين الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالى انسان په وچه او سمندركې د طبيعت پر ځواكونو مسلط ګرځولى، ترڅو له هغو نه ګټه ترلاسه كړي.

❖الله تعالى د طبيعت قوتونه په كايناتو كې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع كړي دي.

❖الله تعالى د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپيڅلي خواړه برابر كړي دي او د ده خوراك او څښاك تر ټولو حيواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دى.

❖څرنګه چې انسان د الله تعالى معزز او مكرم مخلوق دى ، نوپرهغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه كړي چې د هغه د انساني كرامت او عزت خلاف وي.

❖د الله تعالى له اوامرو نه سرغړونه، لكه: كفر اختيارول، له الله ﷻ سره شريك نيول او ګناه كول د انسان له مقام سره چې د ځمكې پرمخ د الله تعالى غوره مخلوق دى، مناسب كار نه دى.

❖د انسان كرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېري نه محفوظ دي او هيڅوك دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېرى وكړي.

❖د انسان د حقوقو رعايت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجيبه او شرعي مسؤليت دى. په اسلامي ټولنه كې وګړي، كورنى، ټولنه او دولت د بشر د حقوقو د ساتنې او مراعاتولو ديني مكلفيت لري.

پوښتنې

١. په تېر شوي مبارك آيت كې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضيلتونو يادونه شوې ده، هغه بيان كړئ.

٢. د انسان لپاره په وچه كې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې كړئ.

٣. د انسان او نورو ژويو او ساكښو د رزق او روزۍ ترمنځ توپير څه دى؟

٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه كړي دي، څه مكلفيت لري؟

٥. (د بنى آدم له ځانګړتياوو دا دي چې حتى له ملايكو څخه هم غوره والى لري) دا مطلب شرحه كړئ.

٦. د انسان د تكريم او فضيلت ترمنځ توپير څه دى؟

كورنۍ دنده

زده كوونكي دې د قرآني آيتونو او نبوي احاديثو نه په استفادې سره د انساني كرامت او د بشر د حقوقو د ساتنې او پر هغې د تېري نه كولو په اړه يوه مقاله وليكي چې له شلو كرښو څخه كمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

آیةالکرسي د قرآن لوړه څوکه

قال الله تعـالی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ۲۵۵]

د کلمو معناوې

الْحَيُّ: تل ژوندی.

الْقَيُّومُ: په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونکی او سمبالوونکی.

سِنَةٌ: پرکالي، پریشاني.

وَلَا يَئُودُهُ: هغه نه ستړی کوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله جل جلاله یو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات نه پرته چې ټول کاینات یې سمبال کړي دي، بل هیڅ اله (معبود) نشته؛ هغه نه ویده کیږي اونه پرکالي پرې راځي. په اسمانونو او ځمکه کې چې هر څه دي، د هغه دي. څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته سپارښت و کړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبر دی او څه چې له هغوی نه پټ او د هغوی ترشا دي پر هغو هم خبردی او د الله جل جلاله له معلوماتو څخه هیڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراک کې نشي ایساریدای مګر دا چې د کوم شي علم ورکول هغه په خپله وغواړي. د هغه د کرسی پراختیا له اسمانونو او ځمکې نه لویه ده او د هغو (اسمانونو او ځمکې) ساتنه د هغه لپاره کوم ستومانوونکی کارنه دی. یوازې هماغه، یو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسیر

د قرآن لوړه څوکه

آیة الکرسي په لسو مستقلو او خپلواکو جملو مشتمله ده چې هره جمله یې د الله جل جلاله له یووالي او ښایسته او جلیله صفتونو څخه بحث کوي.[1] په دې آیت کې اتلس ځله د الله جل جلاله نومونه د

---

۱ - دابن کثیر دتفسیر مختصر ج۱/ص۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارک آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیـة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[1]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[2]. په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیـة الکرسي ده.

آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوي ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَـهَ إِلَّـا هُـوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.

بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿**الحي القیوم**﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پېژني.

د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.

په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَـوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاک او سپیڅلی دی.

الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالک او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واک او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښي یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَـا فِـي الأرض﴾. دا مبارک آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واک کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیر للطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .
۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت په مبارك آيت كې د الوهيت او معبوديت د مقام تثبيت او توضيح ده په دې ډول چې الله تعالی يوازينی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبوديت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إلاَّ بِإِذْنِـهِ﴾. يعنې هيڅوك د الله له اجازې پرته شفاعت نشي كولای. په دې مبارك آيت كې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشركان او كفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارك آيت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاكميت تثبيتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونكې زمانې ته شامليږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښكاره او د دنيا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شيانو پوهېدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم يوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شيان پيژندلی او كشفولی شي. په دې مبارك جمله كې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نيمګړتيا او كمی ثابتيږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په وركولو څه شيان ښكاره كوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (كايناتو) كې او هم د دوی په نفسونو كې وښيو، ترڅو پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتيا سره په حقه دی، آيا دا خبره كافي نه ده چې ستا رب پرهر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروريږي او د حقيقي علم څښتن هيروي. بيا مبارك آيت د الله تعالی عظمت او د ملك پراخي بيانوي او فرمايي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د كرسی په تفسيركې د علماو او مفسرينودوه مشهور قولونه دي: يو د سلف او د امت د متقدمينو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارك آيت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د كرسی په وجود معترف دي، خو وايي چې موږ د هغې په حقيقت نه پوهيږو، ځكه په هغې پوهېدنه او د هغې درك زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ايمان لرو چې د الله تعالی كرسی پر اسمانونو او ځمكې احاطه لري. دمفسرينو دويم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی كرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسير كړې ده او هغه پر كايناتو د الله تعالی د بې سارې علم او حاكميت نه كنايه ده. ځينې مفسرين له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت كوي، فرمايي: (د الله ﷻ د كرسی نه مطلب د هغه علم دی چې په ټولو شيانو احاطه لري.[1]

(١) تفسير الوسيط للسيد طنطاوی، ج١، ص٤٧١

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کريم ويلي دي چې د الله ﷻ کرسۍ اسمانونه او ځمکه راګيروي، معنا يې دا ده چې د الله ﷻ کرسۍ د اسمانونو او ځمکې په پرتله لويه ده. لکه له ابوذر غفاری رضي الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي. له نبی کريم ﷺ څخه مې د کرسۍ په هکله پوښتنه وکړه. ويې فرمايل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسۍ په پرتله، په بيديا کې د يوې لويدلې حلقې څخه زيات نه دي، بيا د الله ﷻ د عرش حيثيت د کرسۍ په مقايسه داسې دی، لکه په بيديا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بيديا په پرتله (٢).

اوس بشريت سره له ټولو علمي پرمختګونو يوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او يوازې څو نوري ثانيې له ځمکې څخه فاصله لري، رسيدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په ۹۳ مليونه ميله فاصلې او واټن سره يوازې اته(٨) نُوري دقيقې او څو ثانيې وخت نيسي. په داسې حال کې چې ستوري، افلاک او کهکشان چې د الهي کايناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په يوه ثانيه کې درې سوه زره کيلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفيات يوازې د دنيا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله ﷻ د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وويلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آيت د قادر الله ﷻ لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله ﷻ تر ارادې، تدبير او ادارې لاندې دي چې ساتنه يې د الله ﷻ لپاره هيڅ ډول درونه والی، ستړيا او ستونزه نه رامنځته کوي او يوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاينات او نړۍ يې په خپل مشيت او قيوميت سره ساتلې ده.

دغه مبارک آيت په ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لويې او عظمت صفتونه يوازې د الله ﷻ لپاره ثابتوي او دا يو منطقي اوښايسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آية الکرسي** کې بيان شوي او اسمانونو او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او ښکاره دليل دی چې پيداکوونکی، تدبيروونکی او ساتونکی يې بايد هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لويې صفتونه د هغه خاصه او ځانګړتيا وي. که څوک د داسې لويې دعوه وکړي الله تعالی يې هلاکوي، لکه څرنګه چې فرعون يې هلاک او تباه کړ.

فعاليت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوخيرنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشفاتو بيا هم د الله تعالی ډېرلږمخلوقات پيژندلي دي.

---

(٢) صحيح ابن حبان، ج٢، ص٧٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې اولاربښوونې

له دې لوست څخه لاندینۍ ګټې تر لاسه کولای شو:

❖ آیت الکرسي د الهي کتاب ترټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوي دي.

❖ آیت الکرسي ټوله بندګي او عبودیت الله تعالی لره ځانګړی کوي او حاکمیت یوازې د الله جل جلاله له شان سره مناسب ګڼي.

❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. پرانسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل څارونکی وګڼي.

❖ عظمت او لویي د الله تعالی ځانګړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لویي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.

❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کیدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شرلو او رټلولامل ګرځي.

پوښتنې

۱. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ:
﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

۲. د﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

۳. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِـي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

٥. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسیّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنۍ دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۞ أَأَمِنتُم مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۞ أَمْ أَمِنتُم مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځینو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوی، آسان شوی، ایل شوی.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخیدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شدید باد چې شګې او چتوي.

ژباړه

الله هغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه ایل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونوکې او د الله له روزۍ وخورئ اوبیرته مو د هغه حضورته ورتګ دی. ایا تاسې له دې نه ډاډه یئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دی تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزیږي.

ایا تاسې له دې څخه بې غمه یئ، هغه ذات چې په اسمان کې دی، پر تاسې تیږې اوروونکی طوفان والوزوي، بیا به تاسې ته څرګنده شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسیر

د الله ﷻ د فضل او انعام یوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه یې هغوی ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدنې او حرکت له لارې، د آبادیو او ودانیو او یا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې له حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. له همدې کبله الله تعالی په دغه مبارک آیت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کینئ د ځمکې په شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراک، پوښاک او نورو اړتیاوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسئ. په هره اندازه چې مسلمان له الهي نعمتونو

څخه د ګټې اخستلو او له ځمکې څخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په څرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارک آیت ځینې علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُـولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړې دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده‌کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارك آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعني رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه څخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی؛ ځکه همدا ځمکه چې موږ غوړیدلي او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په څېر ده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضایي اکتشافات وایي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامۍ اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو څخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترځ کې د ۱۶۶کیلومتر په تیزوالي څرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزۍ د لمر په محور څرخیږي. خو سره له دې تولو حرکتونو او هیبتناکو خوزښتونو او لړزېدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کرارۍ او پریشانۍ احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درك او فهم څخه عاجز یو. موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت څخه شپه او ورځ پیدا کیږي. د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت څخه د کال څلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره د الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نوټول شیان به د یخنی له امله کنګل کیدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمی له امله سوځیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتيب که چيرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه وای او کال يوازې يو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسنۍ بڼه ناممکن و. خو د ځمکې د دريم حرکت او د لمر او لمريز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په څه نه پوهيږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځينې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه ګرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې ګټې مختلف اړخونه لري چې دا لوست يې د تفصيل جوګه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حيثه د هغې پرمخ ژوند تيرول.... او د خاورينې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکيب له حيثه.... او د جوي (فضايي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د محيطي هوا د دقيق ترکيب (٪۲۱ اکسيجن، ٪۷۸ نايتروجن، ٪۱ نورو عنصرونو) له حيثه... د ځمکې د حجم او له لمر او سپوږمۍ نه د هغې د واټن له حيثه... ځمکې ته د لمر د تودوخې درجې د رسيدو له حيثه... د ځمکې په ترکيب کې د اوبو او وچې د نسبت له حيثه... او ځمکې ته د سپوږمۍ د فاصلې او د سمندرونو د مد اوجذر د توازن له حيثه.... او په سلګونو نور داسې توافقات چې دا کره يې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زيرمو او پانګو څخه ګټه ترلاسه کړي. خو دا هوسايې او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده به د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د يوې ټاکلې او معينې مودې لپاره وي چې د دې مودې له تېرېدو وروسته انسان اورومرو د خپل خالق او منعم په لوري راګرځي، (و اليه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښايي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بيا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې وربانديې په آرامۍ او ډاډينې ژوند تېروئ، آيا نه پوهيږئ کله چې دا د الله تعالی په مشيت ولړزيږي او تاسې په خپله خېټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهيږئ چې زما ويرول څرنګه وي!

بشر چې د دې اېل شوې خاورينې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې له زيرمو او خزانو څخه ګټه اخلي، ښه پوهيږي چې کله د زلزلو، اورغورځيدنې، طوفانونو او نورو طبيعي پېښو په اثر ځمکه يوازې د يوې ثانيې اويا د محدودو دقيقو لپاره په خوزيدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شيان ړنګوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي له خاورو سره يوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، ځواک او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حيران پاتې کيږي. همدا وجه ده چې قرآن کريم هغه انسان ته، چې د ځمکې پرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروايي کوي، اخطار ورکوي چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ایمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب وړ ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

١- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پيداکړي دي.

٢- که چيرې انسانان د الهی نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

٣- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او ښکاره نعمتونو په برسيره کولو کې وکاروي، چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نيکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

٢. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعماليږي او په مبارک آيت کې د ځمکې لپاره يې استعمال څه مناسبت لري؟ توضيح يې کړئ.

٣. د ځمکې درې ګونې حرکات د هريوه د تيزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساينې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآنی کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د دې الهي وينا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفيت لري؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آيت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- اېل شوي) د وصف پرعکس څرنګه ستايل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنی دنده

د مبارکو آيتونو تفسير په رڼا کې او د جغرافيې او بيالوژۍ د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه يوه مقاله وليکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی سره مینه د پیغمبر ﷺ په پیروی کې ده

قال الله تعـالى: ﴿قُلْ إِنْ كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴾ [آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

(ای پیغمبره): خلکوته ووایه: که چیرې تاسې په رښتیا له الله سره مینه لرئ، نو زما د پیروی لاره غوره کړئ، الله به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونه به تاسو ته وبښي، هغه ډېر ښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله اود هغه د رسول اطاعت وکړئ، بیا که هغوی ستا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسول له پیروی څخه انکار کوي) مینه نه کوي.

د نازلیدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصری رحمه الله څخه روایت کړی، فرمايي: د پیغمبرﷺ په زمانه کې داسې خلک وو، چې ویل به يې: ای محمده ! په الله ﷻ سوګند دی چې موږ خپل پروردګار سره مینه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بن اسحاق له محمد بن جعفر بن الزبیر څخه روایت کړی چې د نجران د نصاراوو استازیو وویل: موږ د الله ﷻ د دوستی په خاطر د عیسی بن مریم او د هغه د مور تعظیم او عبادت کوو، نو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبرﷺ ته وویل، چې دوی ته ووایه: که چیرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لرئ او غواړئ چې الله ﷻ له تاسو سره مینه وکړي، نو زما پیروي وکړئ او د الله ﷻ سره شریک مه نیسئ. په دې ترتیب یې د دوی دعوه چې د حضرت عیسی تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.[۱]

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج /۵ص۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

په دې دوه آیتونو کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کړی چې خلکوته له الله ﷻ سره د دوستی سمه او صحیحه لاره وښیي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې کوم خلک د الله ﷻ د دوستی او مینې دعوه کوي. باید د دې لارې او کړنې په مطابقت عمل وکړي، ترڅو دوی الله ﷻ ته ګران شي او الله ﷻ له دوی سره مینه ولري.

امام ابن کثیر د دې مبارک آیت په تفسیر کې ویلي دي «دا مبارک آیت حکم کوي که هرڅوک د الله ﷻ د محبت او مینې دعوه کوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه کې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شریعت او نبوي دین د ټولو ویناوو او کړنو پیروي او اطاعت ونه کړي»[1] د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ د مینې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت کې د قبول وړ نه شي ګرځیدلی، لکه څرنګه چې رسول الله ﷺ په صحیح حدیث کې فرمایلي دي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] یعني که څوک داسې عمل ترسره کړي چې زما د امر (زما د دین) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دی هکله په یو عربي شعر کې څومره ښایسته ویل شوي دي:

تَعصِي الإِلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ　　　هَذَا لَعَمْرِىْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتُهُ　　　إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

یعني: د الله د محبت او مینې دعوه کوې، په داسې حال کې چې ته د هغه په معصیت او ګناه اخته یې ! قسم دی چې دا کار د عقل او قیاس خلاف دی. که ستا دوستي رښتینې وای، نو د هغه اطاعت به دې کولای، ځکه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت کوي.

أزهري د دې آیت په تفسیرکې وایي: د الله ﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مینه د هغوی د اوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مینه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او ببنه ده.[3]

د الله ﷻ د مینې نښې

په دې مبارک آیت کې لیدل کیږي چې د الله ﷻ سره د بنده د مینې او محبت لومړنی نښه د الله د رسول ﷺ پیروي او د هغه د امر منل دي چې د الله ﷻ د مینې او د ګناهونو د ښېښنې لامل

۱- دابن کثیر تفسیر - ج۳/ص/۴۶.
۲-متفق علیه- البخاري - ۲۵۷۱ المسلم- ۳۳۲۸
۳- د قرطبي تفسیرج- ۵ - ص - ۹۲

ګرځي. الله تعالی ډېر ښښونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پېغمبرﷺ د پیروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بیا هم الله تعالی پر خپل پېغمبرﷺ د امر په صیغه ټینګار کوي چې خلک د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروی او د امرمنني ته وهڅوي ﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللهَ وَالرَّسُولَ﴾ ترڅو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهیو کې د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ پیروي او اطاعت وکړي.که څوک د اللهﷻ د مینې او دوستی دعوه کوي او بیا د خدای د رسول ﷺ پیروي نه کوي، په حقیقت کې هغه دروغجن دی. مفسرین وايي: د اللهﷻ او د هغه د رسول ﷺ اطاعت یوازې یو اطاعت دی او هیڅکله جدايي نه مني. د پېغمبرﷺ پیروي د اللهﷻ پیروي ده. لکه چې الله تعالی په بل آیت کې فرمايي: ﴿ مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ﴾ [النساء: ۸۰] یعني: څوک چې د الله د رسول حضرت محمد ﷺ پیروي کوي، په حقیقت کې يې د اللهﷻ پیروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمايي: له الله تعالی سره د مینې نښه د قرآن سره مینه ده، د قرآن سره د مینې نښه د پېغمبرﷺ سره مینه ده، دپېغمبرﷺ سره د مینې نښه د هغه د طریقو او سنتوپیروي ده او د پېغمبرﷺ د سنتوسره مینه د آخرت سره مینه ده...(۱)

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصونه څرګندیږي د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه کول د ایمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کیږي د اللهﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه د نیکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د اللهﷻ د رضا د حاصلولو لپاره نیک، غوره او وړ اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آیت څخه په څرګند ډول جوتیږي چې له اللهﷻ سره د مینې لرلو له شروطو څخه د پېغمبرﷺ متابعت اود هغه پیروي ده. د پېغمبرﷺ پیروي په دې کې ده چې مسلمان د هغه ﷺ د سنتو او طریقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پېغمبر ﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طریقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د اللهﷻ سره مینه او محبت ولري او اللهﷻ له ده سره مینه ولري، نو بايد د پېغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په یوه حدیث کې له رسولﷺ نه روایت شوی دی چې فرمايي:

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»(۲) یعني پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونکو هدایت شویو راشدینو خلفاوو د سنت او طریقو متابعت وکړئ.

۱- تفسیرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

۲-الأوسط لإبن المنذر، حديث ۱۲۸، والسنة للمروزى ، حديث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوى ،حديث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید و پوهیږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پیغمبر ﷺ د محبت دعوا یوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده بلکې د ژوند په فردي او ټولنیزو چارو کې د پیغمبر ﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي کول دي.

د پیغمبر ﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پایلې

الله تعالی د دویم آیت پای کې په ډېر تند خطاب سره په رسول الله ﷺ باندې د ایمان د سرغړوونکو اود هغه له اطاعت او پیروۍ څخه د مخ اړوونکو د پای اوعاقبت په هکله داسې فرمایي:﴿ فِإن تَوَلَّوْاْ فِإنَّ اللہَ لاَ یُحِبُّ الکافِرِین﴾ یعنې: که چیرې هغوی مخ واړوي، نو الله تعالی کافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آیت په تفسیر کې داسې فرمایي: د ﴿فَإِن تَوَلَّوْاْ﴾ شرطیه جمله ده او د دې جملې موقعیت ته په کتو سره دهغې معنا داسې ده:که چیرې هغوی د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول له پیروي نه اعراض وکړي ﴿فَإِنَّ اللہَ لاَ یُحِبُّ الکافرین﴾؛ نو الله کافران نه خوښوي، یعنې الله تعالی د هغوی له کړنو څخه ناراضه وي او هغوی ته ښېګڼه نه کوي.

دغو مبارکو آیتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او کړنلاره بیان کړیده چې پر هغو باندې دعمل کولو پایلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون، د اجر او ثواب حاصلول د نیکو اعمالو د ترسره کولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالی د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖ له الله تعالی سره مینه او محبت واجب او د ایمان له لوازمو او مقتضیاتو څخه ګڼل کیږي. لکه څرنګه چې د الله پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: "لا یؤمن أحدکم حتی یکون الله ورسوله أحب إلیه مما سواهما" یعنې: هیڅ یو له تاسو نه مؤمن نه دی، ترڅو الله او پیغمبر یې له نورو ټولو نه دوست ونه ګڼي.

❖ د الله ﷻ مینه د بنده لپاره هغه اصلي موخه اوهدف دی چې د علم او پوهې څښتنان په ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مینې او محبت ترلاسه کولو لاره د الله ﷻ په رسول حضرت محمد ﷺ باندې ایمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شریعت منل او پیروي ده.

❖ د الله ﷻ او د هغه د رسول د مینې او محبت دعوې کول په داسې حال کې چې دعوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهیو څخه مخالفت او سرغړونه کوي، باطله ده او د دې دعوې څښتن به یقینا له زیان او تاوان سره مخ وي.

❖ د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ د ریښتینې مینې او محبت غوره نمونه دا ده چې د اسلام سپیڅلی دین په کامله بڼه نافذ شي، یعنې د قرآن اوسنتو احکام او ارزښتونه د ژوند په ټولو فردي او ټولنیزو اړخونوکې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

۱. دغه مبارک آیت د نصاراوو دعوه د حضرت عیسی علیه السلام د تعظیم او لمانځنې په باره کې څرنګه رد کړې ده؟ واضح یې کړئ.

۲. ابن کثیر رحمه الله د دې آیت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي﴾ په تفسیر کې څه فرمایلي دي؟ په لنډه توګه یې شرحه کړئ.

۳. د الله ﷻ د مینې او محبت د دعوې تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

٤. ددې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼاکې د پیغمبر ﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح یې کړئ.

٥. ددې لوست مبارک آیتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوعاتو په رڼا کې د الله ﷻ سره د مینې او د پیغمبر ﷺ د پیروی په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام بشپړ او هراړخیز دین دی

قال الله تعالی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: ګومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هرهغه څه چې پرته له الله يې عبادت او لمانځنه کيږي او حَکم وټاکلی شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

ای پیغمبره، ایا تا هغو خلکوته نه دي کتلي چې ګمان کوي چې موږ ایمان راوړی دی په هغه کتاب چې تاته راغلی دی او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوی غواړي چې خپلې چارې د فیصلې لپاره د طاغوت لورې ته یوسي. حال دا دی چې هغوته له طاغوت نه د منکریدو حکم شوی ؤ، شیطان غواړي چې هغوی ګمراه کړي او د سمې لارې نه يې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوی ته وويل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ته راشئ، نو ته وینې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازلېدلو سبب

مفسرینو ددې مبارک آیت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روايتونه نقل کړي چې یو سبب يې دا دی: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت کړی د بشر په نامه یو تن منافق له یوه یهودي سره دعوا درلوده. یهودي وغوښتل چې پیغمبرﷺ ته د فیصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټینګار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د یهودیانو مشر ؤ، د پریکړې لپاره ولاړشي. په پایله کې د الله پیغمبرﷺ ته ورغلل او د الله پیغمبرﷺ د جنجالي قضیې له اوریدلو وروسته د یهودی په ګټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د الله د پیغمبرﷺ پریکړه ونه منله او له یهودي سره د حضرت عمر ﷺ حضور ته ولاړل، ترڅو

هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطاب ﷺ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطاب ﷺ کور ته ننووت، خپله توره یې راواخیسته راووت او د منافق سریې غوڅ او اعلان یې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د الله او د هغه د پیغمبرﷺ په حکم او فیصله نه راضي کیږي. دا مبارک آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبرﷺ حضرت عمر بن الخطابﷺ ته «فاروق» یعني د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارک آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولې په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.[١]

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر دقاعدې پربنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعني د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کې د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا، چې په الله او پیغمبرﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوا کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسولﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضي کیږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه یې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارک آیت کې د منافقانو له ښنو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو یې مؤمنان وپیژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده، چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبرﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د الله ﷻ او رسولﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودی ته ولاړشي، بلکې د الله د رسول حکمیت یې غوره وباله؟ زده کوونکي دې د خپل ښاغلی ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او څېړنه وکړي.

١- تفسیر ابن کثیر ج ١٣٨/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعنې: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پیښه شي، نو هغه د الله او رسول لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پرالله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبر ﷺ اطاعت او د امر منښه واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوا کوي باید په خپلو ټولو چارو کې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې داچې د الله د حکم او د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله د رسول په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کښینږدي، د ایمان په دعوا کې رېښتنی نه دی. لکه چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمايي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعنې: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هیڅکله مؤمنان کېدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حکم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پرهغې باندې په خپلو زړونو کې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سرترپایه یې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارک آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. چې دا حکم شامل دی او ټولې قضیې او شخړې که وړې وي او که غټې، هغوټولو ته شاملیږي او هیڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستي دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوک چې له اسلام څخه پرته بل دین قبلوي هیڅکله به ونه منل شي. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دین همدا اسلام دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل آیت کې الله فرمایي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

یعني: له اسلامه پرته چې هر څوك کوم بل دین غوره کړي هیڅکله به ورڅخه قبول نه شي او په آخرت کې به هغه ناکام او زیانمن وي.

اسلام داسې دین دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري. باید په بشپړه او کامله توګه عملي شي، ټولې لارښوونې او احکام یې ومنل شي، په ټولنه کې تطبیق شي او مثبتې او ګټورې پایلې یې معلومې شي. هیڅوك حق نه لري چې اسلام تجزیه کړي یا په بله وینا یو حکم یې ومني او بل یې پرېږدي. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] یعني ای مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام کې ننو ځئ او په بل آیت کې الله تعالی د هغو کسانو مذمت او بدي بیانوي څوك چې ځینې احکام قبلوي او د ځینو نورو له منلو نه سرغړونه کوي، داسې فرمایي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] یعني: آیا تاسې ځینې کتاب منئ او له ځینې نورو څخه بیا انکار کوئ ؟ نو د هغو خلکو جزا چې دا رنګه کارونه کوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنیاوي ژوند کې به له رسوایۍ سره مخ وي او د قیامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپیڅلي دین د احکامو تجزیه او د هغه د ارزښتونو او تعلیماتو نیمګړی تطبیق په فردي او ټولنیز ژوند کې مطلوبې او ټول اړخیزې پایلې نه ورکوي او د اسلام د کامل، شامل او هراړخیزه دین له طبیعت سره په تضاد کې دی ځکه اسلامي احکام او ارزښتونه د یو ماشین او یا لویې کارخانې د پرزو په څېر یو تربله تړاو لري. که چیرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه کار وکړي او د بشرد دنیوي او اخروي نیکمرغیو مطلوبه نتایج ورڅخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام په ټولو اړخونو لکه د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضا، سیاست، اقتصاد او نورو برخو کې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځینې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

❖ حکمیت او فیصله د الله ﷻ له کتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې ترهر نوم او نښان لاندې وي، تسلیم نشي او هغه رد کړي.

❖ پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله کتاب او د رسول ﷺ سنتوته مراجعه وکړي او د الله او د هغه د رسول ﷺ له حکم څخه د زړه له کومې رضایت څرګندکړي.

❖ اسلام هراړخیز دین دی، تجزیه نه مني. د اسلام احکام اوقوانین باید په هر اړخیزه توګه د مسلمانانو په فردي او ټولنیز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پایلې چې الله تعالی یې د بشریت د اصلاح او نیکمرغۍ لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖ د اسلام د ځینو احکامو منل او د ځینو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صدیق د مسلمانانو لومړني خلیفه د لمانځه او زکوة ترمنځ د توپیر کوونکو پر ضد د جنګ اعلان وکړ چې د ردت د جنګونو په نامه یادیږي.

پوښتنې

١. د«طاغوت» معنا او مفهوم بیان کړئ.

٢. ولې هغه یهودي ونه غوښتل د فیصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د یهودیانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

٣. د الله ﷻ او د الله د پیغمبر ﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ویل کیږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آیتونو د منافقانو یو اساسي او بنسټیز صفت بیان کړی. دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح یې کړئ.

٥. څوک چې یوازې د الله ﷻ حکم قبول کړي او د پیغمبر په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځینو احکامو عمل وکړي او ځینې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د قرآن اونبوي احادیثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزیې د منفي نتایجو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

لمونځ تل پاتې اونه شلیدونکې فریضه ده

قال الله تعالی: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۞ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۞ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځینو کلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ:	کله چې مو سفر وکړ.
جُنَاحٌ:	ګناه، وبال
أَن يَفْتِنَكُمُ:	که چیرې تاسوته ضرر او آزار ورسوي.
كِتَابًا مَوْقُوتًا:	د وخت په پابندۍ فرض شوی دی.
وَلَا تَهِنُوا:	سستي او ټنبلي مه کوئ.
يَأْلَمُونَ:	دردمن کیږي، غم وررسیږي (کړاو ګالي)

ژباړه

او کله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باک نشته که په لمانځه کې لنډوالی وکړئ(په تېره بیا) کله چې له تاسې سره دا ډار وي چې کافران به مو وځوروي، بې له شکه چې کافران ستاسې ښکاره دښمنان دي.

او ای پیغمبره! کله چې ته د مسلمانانو په منځ کې یې او (د جنګ په حالت کې) له هغو سره په لمانځه ولاړ یې؛ نو (په کار ده چې) له هغو څخه یوه ډله دې له تاسره ودریږي او وسله دې په لاس کې واخلي، بیا چې کله هغوی سجده وکړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دی کړی اوله تاسره دې لمونځ وکړي او هغه دې هم تياره او په وسله سنباله اوسي، ځکه کافران د دې (څارنه کوي) چې که تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوی به پرتاسې يو ناڅاپي يرغل وکړي. البته که وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې ايښودلو کې څه باك نشته، خو بيا هم څارنه وکړئ، بې شکه الله ﷻ کافرانو ته رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

بيا کله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت کې الله ﷻ يادوئ. او کله چې ډاډه شئ، نو پوره لمونځ اداء کړئ، بې شکه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاکلو وختونو کې فرض کړای شوی دی.

د دښمني ډلې په تعقيبولو کې سستي مه کوئ، که تاسو کړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوی هم کړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حکمت خاوند دی.

تفسير

په اسلام کې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنی دی اوپه شريعت کې د الله تعالی په دربار کې هغه ځانګړی عبادت دی چې په قيام، رکوع، سجده او مخصوصو دعا ګانومشتمل دی. لمونځ د اسلام دويم رکن دی. الله تعالی په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ٣] د لمونځ ادا کول ورروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلی دی او د هغوی مدحه او ستاينه يې کړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيکې له الله تعالی سره په ورځ کې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث کې د لمانځه د اداکولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت کوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هيڅکله هم ترک نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتی د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداکولو ټينګار کړی دی او د ويرې د لمانځه د اداکولو طريقه يې بيان کړې ده، ځکه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناکې وسلې په څېر دی، ځکه به د پيغمبر ﷺ ملګري او ريښتني مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي کېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعيت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضيت او نور احکام بيان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پيژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخيستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زيار او جديت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آيتونو څخه را ايستلي هغه دا دي:

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارك آيت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعيت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کميت او عدد کې دی، يعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کيږي، توپير نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامی په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې ويناوې لري، د حنفي مذهب مطابق دا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوې دی.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رأيې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نيکو مقصدونو او د صله رحمی او خپلولی پاللو په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر لکه تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصيت او ګناه په سفر، لکه بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسيدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زياتو اوسيدلو نيت اقامت ګڼل کيږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارك آيت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضيت په بلاغې او بياني ډېرو تاکيداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فريضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې بايد د اقامت، سفر، امن خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آيتونو کې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښايي د خپلو دښمنانو په وړاندې سستي او بيوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان يې تل د زيان او نابودولو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کيږي، دښمنان يې هم د دې رنځونو او دردونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصون نه لري، بلکې د مومنانو په څېر دوی هم له زیاتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کیږي. خو د دې کړاوونو په وړاندې مومنان د الله جل جلاله رضا، د دین لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال کې چې دښمنان یې پرته له دې چې د نفس او شیطان غوښتنې یې تر سره شي او د آخرت له زیان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د ویرې(خوف) لمونځ او د ادا کولو کیفیت یې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د ویرې د لمانځه مشروعیت او کیفیت په داسې توګه بیان شوی دی چې هرکله مسلمانان د جنګ یا خطر په حالت کې وي، نو الله تعالی خپل پیغمبر ته امر کړی چې صحابه په دوو ډلو وویشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پیغمبر ﷺ سره د جماعت لمونځ پیل او دویمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وکړي. کله چې یو رکعت لمونځ ادا شو، لمونځ کوونکې ډله به د ساتونکې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونکې ډله به د الله په پیغمبر(د جماعت کوونکو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودریږي او دویم رکعت به ادا کړي د امام له سلام ګرځولو وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې یو رکعت به د لاحق په توګه ادا کړي بیا دویمه ډله به راوګرځي او پاتې یو رکعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا کړي او د تشهد او درود له ویلو څخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذکر شوې طریقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپیر سره د ویرې د لمانځه ترتیب بیان کړی دی چې تفصیل یې د فقهې په کتابونو کې ذکر شوی.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د ویرې د لمانځه د ادا کولو طریقه د ځینو نورو مذهبونو له نظره وڅیړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارک آیتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځینې یې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا کولو امر کړی آن تردې چې که هغوی له دښمن سره د جګړې د تیارۍ په حالت کې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لمونځ د بنده او الله جل جلاله ترمنځ اړیکه ده. له همدې امله اسلام خپل پیروان د جنګ په میدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي؛ ځکه هرکله چې د مجاهد او الله جل جلاله ترمنځ رابطه او اړیکې ټینګې شي، الله جل جلاله له هغه سره مرسته کوي او بری وربښي.
- په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دین د بنده او پروردګار ترمنځ د اړیکو په ساتلو امر کړی، په عین حال کې یې د خوف د لمانځه پرمهال په ځارنه، هرډول وسله اخیستنه، پاملرنه، احتیاط او چمتو والي هم ټینګار کړی دی.
- اسلام خپل پیروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوی د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنیا کې به کامیابي، برلاسي او نیکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.
- لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپېڅلتیا، نظم، وخت پېژندنې، پابندۍ او جدیت مظهر دی.

پوښتنې

١. د لاندینیو کلمو معناوې واضحه کړئ:
(إِذَا ضَرَبْتُمْ– أَن يَفْتِنَكُمُ– كِتَابًا مَوْقُوتًا– وَلَا تَهِنُوا– يَأْلَمُونَ)

٢. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو مذهب له نظره څومره ده؟

٣. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دین له نظره څه شی دی؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د ویرې د لمانځه په ادا کولو مکلفیږي؟

٥. د ویرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شریعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او احادیثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له پنځلسو کرښو نه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنيوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالى: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځینو کلمو معناوې

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا:	په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.
بِغَيْرِ حَقٍّ:	په ناحقه، په ناروا.
صَوَامِعُ:	د صومعه جمع، د راهبانو ځانګړې عبادت ځایونه.
بِيَعٌ:	د بیعه جمع – د نصاراوو کلیساوې.
صَلَوَاتٌ:	د یهودیانو عبادت ځایونه.
مَسَاجِدُ:	د مسلمانانو عبادت ځایونه.
لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ:	برلاسی او غالب دی.
إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ:	که چېرې دوی بریالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانوته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېرې او جګړه لاس پورې کیږي) ځکه هغوی مظلومان دي او الله ﷻ په یقیني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.

دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وایستل شول، یوازې په دې جرم، چې هغوی وایي زموږ رب الله ﷻ دی. که الله ﷻ خلک یو دبل په واسطه دفع نه کړې او مخه یې ونه نیسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عیسویانو کلیساګانې او یهودیانو د عبادت ځایونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله ﷻ نوم ډېر زیات اخیستل کیږي، دا ټول به نړول شوي وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ به هرومرو د هغو کسانو ملا تړی وي څوک چې د هغه د دین ملا تړی وي، الله ﷻ ډېر زورور او بر لاسی دی.

دا هغه کسان دي چې که موږ دوی ته په ځمکه کې وس او واک ورکړو، نو لمونځ به قایم کړي، زکات به ورکړي، په ښو چارو به امر وکړي او د بدیو مخه به نیسي او د ټولو چارو پای د الله ﷻ په لاس کې دی

تفسیر

په اسلام کې د جهاد مشروعیت

مفسرینو ویلي دي ذکر شوي آیتونه هغه لومړني آیتونه دي چې د جهاد د مشروعیت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې د اسلام پیغمبرﷺ په مکه کې و، مشرکانو د مسلمانانو کوچنۍ ډله ډېره ځوروله، د پیغمبرﷺ یاران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلومیت به یې د الله رسول ته وړاندې کاوه، خو پیغمبرﷺ به دوی ته ویل: د صبر او زغم نه کار واخلئ ځکه چې زه په جنګ نه یم مامور شوی، تر دې چې پیغمبرﷺ هجرت وکړ او دغه آیت نازل شو.

په دې مبارک آیت کې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوی مظلومیت بیان شوی، نوځکه الله ﷻ دوی ته امر وکړ چې د خپل ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وکړي، نو الله ﷻ جهاد په خپل مناسب وخت کې فرض کړ. که چیرې مؤمنان په مکه مکرمه کې په جنګ مأمور شوي وای او دا هغه وخت و چې مشرکان له ډېرښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد یو ستونزمن کار و. کله چې مسلمانان په مدینه منوره کې ځای پر ځای شول او یو مرکز یې جوړ کړ، نو الله تعالی د جهاد حکم نازل کړ. مومنانو ته یې اجازه ورکړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وکړي او دوی ته یې د بریالیتوب او برلاسی وعده هم ورکړه.

د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیول

بیا الله ﷻ مؤمنان جهاد ته ترغیب او وهڅول او دا یې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طریقه ده چې د نړۍ نظام اومصلحت یې غوښتنه کوي، ځکه که چیرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرې څخه لنډ نشي، د ځمکې پر مخ فساد خپرېږي. نو که مؤمنان د مشرکانود ظلم او تېري په وړاندې جهاد ونه کړي مشرکان نورهم سرکشي او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خیر او ښېګڼې ځایونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړوي. نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړیوال نظام د ورانیدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیسي.

په ذکر شوي مبارك آیت کې د جهاد مشروعیت د ټولو انسانانو او ټولو ادیانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو ادیانو د عبادت ځایونه د مسلمانانو په عبادت ځایونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې یوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو ادیانو د معنوي او دیني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شویو مبارکو آیتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بیان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ریښتیني بندګان هغه څوك دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تېرې په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تېرې پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آیت او د قرآن عظیم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پراساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې لکه د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تېرې او زیاتي مخنیوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفیق پر یوې ځمکې حاکم شي او برلاسي پرې حاصله کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبیقولو مسؤلیت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خیر او کامیابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤلیتونو ته متوجه کوي او فرمایي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دین مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقیدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجانو او مسکینانوته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلك نیکیو او ښېګڼوته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه یې ژغوري، د ټولو ستنیدنه او رجوع یوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې وړتیا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کیږي:

❖ د جنګ او جهاد مشروعیت د الله ﷻ د دین د سرلوړۍ لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تیري ښکار نه ګرځي.

❖ الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې رښتینو مؤمنانو ته د کامیابۍ او برلاسی وعده ورکړې ده.

❖ الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامۍ وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.

❖ جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.

❖ د اسلامی حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې: د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا - صَوَامِعُ - بِيَعٌ- صَلَوَاتٌ- مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

۲. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

۳. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادۍ د دفاع لپاره د جهاد وظیفه څه ده؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونوسره استدلال وکړئ.

۵. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

د ټولنې په اصلاح کې د امربالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست

روژه او ګټې يې

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳-۱۸۶]

د ځينو کلمو معناوې

كُتِبَ:	حکم وشو، فرض کړی شوه.
الصِّيَامُ:	روژه.
أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ:	ټاکلې ورځې.
الْيُسْرَ:	آسانتيا.
الْعُسْرَ:	سختي.
أُجِيبُ:	قبلوم.
يَرْشُدُونَ:	سمه لاره ومومي.

ژباړه

ای مؤمنانو پرتاسې روژه فرض کړای شوې، لکه چې له تاسې نه د مخکې پيغمبرانو پر پيروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهيزګارۍ صفت پيدا شي.

د څو ټاکلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوک ناروغ وي يا مسافر وي، نو په نورو ورځوکې دې هماغومره شمير پوره کړي او کوم خلک چې په تکليف سره د روژې نيولو وس لري(او ويې نه نيسي) ، نو هغوی دې فديه ورکړي، د يوې روژې فديه يو مسکين ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خواړه ورکول دي. څوک چې په خپله خوښه څه زياته نيکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسې پوهيږئ ، نو ستاسې لپاره ښه همدا ده چې روژه ونيسئ.

رمضان هغه مياشت ده چې په هغې کې قرآن نازل کړای شو چې د انسانانو لپاره له سره ترپايه هدايت دی او داسې څرګندې لارښوونې پکې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل يو له بله په ډاګه بېلوونکي دي. له دې کبله څوک چې دا مياشت ومومي پرهغه لازمه ده چې دا ټوله مياشت روژه ونيسي او که څوک ناروغ يا مسافر وي، نوهغه دې په نورو ورځو کې د روژو شمېر پوره کړي. الله ﷻ پرتاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانـدې نه غواړي. له دې امله تاسې ته دا طريقه ښودله کېږي چې تاسې د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدايت سره يې چې تاسې سر لوړي کړي يئ په هغه سره د الله ﷻ لويي وستايئ او شکر کوونکي اوسئ.

کله چې زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی ته ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم. بلونکی چې کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب يې ورکوم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي او پرما ايمان راوړي. ته دا خبره هغوی ته واوروه. کيدای شي چې هغوی سمه لاره ومومي.

تفسير

د روژې فرضيت

روژه د شرعې په اصطلاح کې له ځانګړو شيانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړې طريقې او صفاتو امساك او ځان ساتنې ته روژه ويل کيږي.

روژې د يوه عبادتي رکن او د نفس د تزکيې لپاره د تربيتي طريقې په توګه په ټولو پخوانيو الهي اديانو کې په مختلفوکيفيتونو شتون درلود، مثلا کله په مطلقه توګه له خوراك څخه د ډېرې کولو په بڼه او يا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورنې په توګه، لکه د نصاراوو روژه يا په نورو بڼو چې په تفصيل يې موږ نه پوهيږو ځکه په صحيحو نصوصو کې د تېر شويو امتونو د روژو په اړه تفصيلات نه دي بيان شوي. د شرايطو او آدابو په رعايت د رمضان د مياشتې روژه نيول د اسلام په مقدس دين کې له هر حيثه د روژې تر ټولو کامل شکل دی چې الله تعالی پرې د وروستي پيغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالی موږ ته په پخوانيو اديانو او امتونو کې د روژې له شتون او فرضيت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پيغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دې الهي حکم په ادا کولوکې په قوي عزم او ارادې عمل وکړي او د خدایﷻ څخه د وېرې او تقوی په غوره کولو سره عالي درجې او د الله ﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احکامو په څېر په تدريج فرض شوې ده. د اسلام ګران پيغمبرﷺ په پيل کې مسلمانانو ته لارښوونه وکړه، ترڅو په هره مياشت کې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم کال د روژې د فرضيت په هکله ذکر شوي مبارک آيتونه نازل شول، خو په هغو کسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت پکې وشو او دوی ته اجازه ورکړل شوه چې روژه ونه نيسي او د هرې ورځې پر ځای يو فقير ته خواړه ورکړي. بيا د روژې نيولو قطعي حکم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مبارکې مياشتې روژه ونيسي خو په دين کې د آسانۍ پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شېدې ورکوونکو ښځو او نورو عذر لرونکو ته د روژې نه نيولو اجازه ورکړې چې په نورو ورځو کې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[1]. **ژباړه**: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي ورکول چې له الله پرته بل هيڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زکات ورکول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مبارکو آيتونو کې د قرآن کريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاک د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانۍ په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې تفصيلي احکام يې د فقهې په کتابونو کې بيان شوي دي. په دې مبارکو آيتونو کې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مکلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سترګې پټول د دنيا او آخرت د زيان او تباهۍ موجب ګرځي.

لکه څرنګه چې په يوه حديث شريف کې د ابوهريرهؓ په روايت نبی کريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[2].

يعني: څوک چې له رخصت يا ناروغۍ پرته د رمضان يوه روژه وخوري، که ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حکمونو کې آسانتيا

په مبارک آيت کې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاک پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل درباندې نه غواړي.

۱- صحيح البخاری،کتاب الإيمان ، حديث ۸

۲- صحيح ابن خزيمه، کتاب الصيام، حديث۱۸۵٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آیتونو کې مهربان خدای ﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتیا راوستې، ناروغ او مسافر ته یې اجازه ورکړې چې د ناروغی او د سفر د سختیو له امله روژه وخوري او وروسته یې قضایي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته یې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نیولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فدیه (یو فقیر ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفینو ته په کې آسانتیا راغلې وي په شریعت کې د (رخصت) په نامه یادیږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفیف اړتیا په کې نه وي د (عزیمت) په نامه یادیږي. باید وپوهیږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزیمت دواړه د شارع یعنې الله پاک له لوري دي. له رخصت څخه ګټه اخیستل په عزیمت باندې د عمل کولو په څېر یو شرعي کار دی او کوونکی یې د اجر وړ دی. پیغمبر علیه السلام په هغه حدیث کې چې عبدالله بن عمر ﷺ روایت کړی په شرعي مسایلو کې له رخصت څخه د ګټې اخیستلو په اړه فرمایي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاک د رخصت څخه ګټه اخیستل داسې خوښوي لکه په عزیمت عمل کول چې خوښ ګڼي.

د شرعي رخصتونو احکام، قران کریم او نبوي سنتو بیان کړي چې شرطونه او اړوند مسایل یې د فقهې په کتابونو کې په تفصیل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شریعت په اعتدال او آسانتیا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دین دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبیعت، فطرت یا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي یا انسان په سختی کې واچوي، لکه چې الله پاک د طهارت او پاکی د احکامو په ترځ کې فرمایي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاک نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاک په دین کې پر تاسو هیڅ سختي نه ده اېښې.

په فقه کې یوه قاعده شته چې وایي: «المشقة تجلب التيسير» یعنې سختي آسانتیا راولي. معنا یې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبیقولو کې سختي وي، نو همدا سختي له ځان سره رخصت او اسانتیا راولي[2]. د روژې په مبارکه میاشت کې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هر یو

١- مسند امام احمد ابن حنبل، حدیث ٥٧٠٣، صحیح ابن حبان، حدیث ٣٥٥و ٢٧٨٧، مصنف ابن أبي شيبة ، حديث ٢٥٩٣٢.
٢- حاشیهء رد المحتار ج١/ ص ٢٠٤ وص ٢٠٥،وج٢١٣/٣،الأشباه والنظائر للحنفي ج٩٦/١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي قاعدې غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکر شويو آيتونو تر څنګ دا آيت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دي فقهي قاعدې بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول الله ﷺ په خپل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه دين په توګه راپېژندلی او فرمايي: «الدين يسر»[1] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالك روايت کړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[2] ژباړه: آسانتيا وکړئ او سختي مه کوئ، خلکو ته د دين په کارونو کې زېری ورکړئ او هغوی له دين څخه مه زړه تورن کوئ. په بل روايت کې راغلي چې پيغمبر ﷺ دا حديث درې ځله تکرار کړ. د دې حديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختي او غُلو نه کولو، خلکو سره په نېکه معامله او ديني کارونو کې په زيري ورکولو او د هغو کارونو او وېناوو څخه په ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[3].

د رسول الله ﷺ له سيرت څخه هم څرګنديږي چې هغه مبارك به په کارونو کې اسانتيا ته ترجيح ورکوله. په متفق عليه حديث کې ام المومنين عايشه رضي الله عنها د رسول الله ﷺ د خوی په اړه داسې روايت کوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» ژباړه: هيڅکله رسول الله ﷺ ته به دوو کارونو کې اختيار نه دی ورکړل شوی مګر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې ګناه پکې نه وه، که ګناه به پکې وه، نو د هر چا نه به يې زيات ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حديثونو څخه چې په تفسير کې ذکر شول، دا څرګنديږي چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نورو ځانګړتياوو تر څنګ دا ځانګړتيا د دې لامل شوې چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړيږي او د قيامت تر ورځې به هر وخت او هر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د الله ﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی رښتينو او مؤمنو روژه لرونکو ته چې د روژې له نېکمرغۍ څخه برخمن شوي او د الله ﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخه يې ډډه کړې ده، زېری ورکوي چې که دوی الله ﷻ ته رجوع وکړي او خپلې اړتياوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله ﷻ دوی ته نژدې دی او د دوی هيڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي. لکه څرنګه چې الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

١- صحيح البخاری حديث ٣٩، وصحيح ابن حبان ، حديث٣٥٢.
٢- صحيح البخاري، كتاب العلم، حديث ٦٩، صحيح مسلم ، حديث ٣٣٥١، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سكنوا) لفظ راغلی دی.
٣- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ٢٤٨٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارک آیت کې الله تعالی خپل پیغمبر ته خطاب کړی چې هر کله مؤمنان زما د لریوالي او نژدیوالي په هکله له تا څخه پوښتنه کوي، نو زه دوی ته نژدې یم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاک نفس څخه صادره شي.

د تفسیر ځینو علماوو ویلي دي: په مبارک آیت کې د قرآن کریم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووایه ای محمده!) کلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب کې ساقطه شوې ده او الله تعالی خپل پیغمبر ته د (قل) په ټکي سره له امر کولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَـإِنِّي قَرِيـبٌ﴾ (زه نژدې یم) په جملې سره ځواب ویلی، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالی وښیي چې د مؤمن بنده د دعا او الله ﷻ ترمنځ هیڅ واسطه او پرده نشته(۱).

په پورتني آیت کې بندګانو ته د الله نژدېوالی د مکاني نژدېوالي په معنا نه دی ځکه بندګانو ته د الله پاک مکاني نژدېوالی محال دی. بندګانو ته د الله پاک نژدېوالی په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دی، لکه چې الله پاک په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَـا الْإِنْـسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ۱۶] **ژباړه:** موږ انسان پیدا کړی دی او آن د هغه په زړه کې راپیدا کېدونکو وسوسو باندې پوهیږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زیات هغه ته نژدې یو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په کړو او وینا باندې د الله پاک بشپړ علم ښیي، په دې معنا چې د انسان هیڅ کار او وینا له الله ﷻ څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبلېدل

د دې لوست وروستی آیت چې غواړو تفسیر یې کړو دا دی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّـي فَـإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بیضاوي له مخکینیو آیتونو سره، چې د روژې په اړه دي، د دې آیت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخکینیو آیتونو کې الله پاک مومنانو ته د رمضان د بشپړې میاشتې په روژې نیولو، د الله پاک د شکر په ویستلو او د هغه پر لویي د اقرار کولو امر کړی و، په دې آیت کې یې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اوري او دعاګانې یې قبلوي(۲).

۱- التفسیرالوسیط للطنطاوي، تفسیر آیت۱۸۶ سوره‌ء البقرة.
۲- حاشیة شیخ زاده علی تفسیر البیضاوي، ج۴۹۵/۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روژې د آيتونو په منځ کې د دعا د آيت راتللو دليل امام ابن کثير داسې راښيي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[1].

د روژې په جريان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژتي د دعا قبلېدو په اړه له خوږ پېغمبر ﷺ څخه زيات احاديث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت کوي: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فكان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهله وولده ودعا»[2]. **ژباړه**: له رسول الله ﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمر رضي الله عنه به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنيان رايوځای کول او په ګډه به يې دعا کوله. په يو بل حديث کې له رسول الله ﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»[3]. **ژباړه**: د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه رديږي.

په بل حديث کې پېغمبر ﷺ فرمايي: «ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتى يفطر، ودعوة المظلوم...»[4]. **ژباړه**: د درې کسانو دعا نه رديږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي بايد د روژې د مياشتې له برکتونو څخه په ګټې اخيستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زيار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتيايي ګټو په هکله خپل نظريات وړاندې کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

امام فخرالدين رازي رحمه الله د رمضان د مبارکې مياشتې په هکله د الله ﷻ د فضل او رحمت دلايل په لاندې توګه بيان کړي دي:

❖ دا فريضه يوازې د اسلام د پېغمبر د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانيو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عموميت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

١- تفسير ابن كثير، ج٢/ ص ١٩٣.
٢- مسند أبو داؤود الطيالسي،حديث ٢٢٦٢.
٣- سنن ابن ماجه ، كتاب الصوم، حديث ١٧٥٣. والمستدرك للحاكم ج١/ ص ٤٢٢.
٤- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج٢/ ص ٤٤٥،سنن الترمذي ، كتاب الدعوات ،حديث٣٥٩٨، سنن النسائي،حديث ١٧٥٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د روژې فريضه د تقوی د حاصليدلو لامل ده. کـه دا فريـضه نـه وای ، نـو د تقـوی د لـوی فضيلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لويه فريضه په ټاکلو او معلومو ورځو پـورې محـدوده کـړې ده، کـه دا فريـضه د تل او يا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې مياشت له ټولـو مياشـتو نـه غـوره ګرځـولې ده اوپـه دې مياشـت کـې يـې قرآن کريم نازل کړ.

❖ الله تعـالی د مـسافرو او ناروغـانو لپـاره د روژې نيولـو تکليـف او سـتونزه لـرې کـړې ده او د دوی لپاره يې د روژې نيول د راحت او هوساينې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبـارکې مياشـتې د مرتبـې او فرضـيت پـه هکلـه د لوسـت پـه رڼـا کـې معلومـات ورکړئ.
۲. د اسلام په مقدس دين او نورو امتونو کې د روژې توپير په لنډ ه توګه شرحه کړئ.
۳. د رمضان د مياشتې د روژې د نه نيولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟
٤. کوم کسان چې د رمضان د مياشتې روژه په شرعی عذرونو خوري، بايد څه وکړي؟
٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پرېږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبيږي؟
٦. د لوست وروستی آيت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.
۷. د رمضان د مياشتې په روژه کـې د مؤمنـانو لپـاره د الله ﷻ د فـضل او رحمـت نـښې او دلايـل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنيزو او فردي اغېزو په هکله يوه مقاله وليکـئ چې لـه شـلو کرښـو کمـه نه وي.

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي ښکارندوی

قال الله تعالی: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۝ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۝ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۝ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۝ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ۲۶-۳۰]

د ځینو کلمو معناوې

بَوَّأْنَا:	وموټاکه، چمتو مو کړ.
وَأَذِّن:	اواعلان وکړه.
رِجَالاً:	پیاده- پلي.
ضَامِرٍ:	د سفر او لوړې له امله ډنګر او ضعیف.
فَجٍّ عَمِيقٍ:	لرې او ژورې لارې، ګوښې او اړخونه.
لْيَقْضُواْ:	پاک کړي، لرې کړي.
تَفَثَهُمْ:	خپله ناپاکي او خیرې.
الْعَتِيقِ:	پخوانی، د زورورو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومي اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

ترڅو هغه ګټې ووینې چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارویو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالی دوی ته ورکړي دي، په خپله یې هم وخوري او تنګ لاسو محتاجانو ته یې هم ورکړي.

بیا دې خپل خیرې اوګردونه لیرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغوني خونې طواف دې وکړي.

خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړای شویو حرمتونو درناوی وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول، پرته له هغو شیانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پلیتی نه ځان وساتئ او له دروغو ویناوو څخه ډډه وکړئ.

تفسیر

د کعبې شریفې د جوړښت اساس او مقصد

مبارک آیتونه بیانوي چې کعبه شریفه د توحید پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړېښت مقصد د یو الله ﷻ عبادت او بندګي ده. الله پاک له لومړي شیبې څخه خپل خلیل ابراهیم علیه السلام ته د کعبې د جوړولو ځای معلوم کړ او ده ته یې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحید او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او ګمراهی له شکوکو او له ظاهري او معنوي پلیتیو څخه پاکه کړي. لکه څرنګه چې یې فرمایلي دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾

بیا الله تعالی خپل نبي حضرت ابراهیم عليه السلام ته امر وکړ چې د کعبې د ودانی له جوړولو وروسته د الله ﷻ بندګانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شریفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوی ووینې چې د الله ﷻ مومن بندګان د ځمکې له هرې ګوښې او کنارې څخه پلې او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسایلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زیارت په نیت ډله ډله راځي او تر قیامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.

ابن کثیر په خپل تفسیر کې لیکلي دي: کله چې ابراهیم عليه السلام کعبه شریفه جوړه کړه ، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بیت الله شریف د حج لپاره راوغواړي. ابراهیم عليه السلام وویل: ای زما پالونکیه: زه څرنګه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونوته ونه رسیږي؟ نو ورته وویل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته پرېږده. ابراهيم عليه السلام اعلان وکړ، خلک يې د بيت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالی د ابراهيم عليه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سيمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (لبيک اللهم لبيک) غبر پورته کړ چې د الله جل جلاله د دې وعدې مطابق د مليونو انسانانو زړونه، د نړۍ په ګوټ، ګوټ کې د کعبې شريفې په لوري هوسېږي او د هغې په ليدو او طواف روښانه کېږي او دا خوځښت به تر قيامته پورې جاري وي.

حج د خير، برکت او ګټې موسم

پورتني آيتونه د حج او اړوندو شعايرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دين له مهمو شعايرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان يې ولري. مليونونه مسلمانان په کال کې يو ځل د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج په ايماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د يووالي څرګندونه کوي. د احرام په سپينو جامو کې له اخلاص او ايمانه په ډکو اوازونو په يوه وخت او يوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «لبيک اللهم لبيک، لبيک لاشريک لک لبيک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشريک لک» (موږ حاضر يو! ربه موږ حاضر يو! ته شريک نه لرې! موږ حاضر يو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سيال او شريک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرګندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې مليونونه نارينه او ښځينه، د نړۍ له بېلابېلو سيموڅخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنګونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په يو رنګ جامو، يوه غبر، يوه وخت او ځای کې واحد الله جل جلاله ته په عبادت مشغوليږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري ننداري ته وړاندې کوي.

حج د ګناهونو د مغفرت لامل ګرځي او بدله يې جنت ته ننوتل دي. پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايي: «الحج المبرور ليس له جزاء الا الجنـة»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حديث کې خوږ پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايي: «من حج فلم يرفث ولم يفسق، رجع کيوم ولدته أمـه»[2]. يعنې چا، چې حج ادا کړ او په هغه کې يې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام

۱- مسند امام احمد بن حنبل،حديث ۷۱۹۳، و مسند الحميدی ، حديث۹۶۸.
۲- متفق عليه، صحيح البخاری، حديث۱۷۳۳، و صحيح مسلم، حديث ۲۴۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ممنوعاتو څخه دي) ډډه وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرایضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه څخه داسې پاکيږي لکه له مور څخه چې نوی زېږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارک آیت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د یو الله په وحدانیت اقرار او د هغه څخه د شریک نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدایانو او باطلو معبودانو څخه د کرکې څرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو څخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو څخه د انسانانو پر آزادۍ ټينګار دی.

د مبارک آیت بله ټينګه غوښتنه دا ده چې څرنګه چې حقیقي لویوالی یوازې الله ﷻ لره دی، باید د هغه د شعایرو حرمت وساتل وشي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آیت کې بیان کړی دا دی چې مؤمنان د بیت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآنکریم د«منافع» لفظ په ذکر شوي آیت کې د نکرې په توګه یاد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شاملیږي او شمیر یې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کریم له معجزو څخه یوه معجزه او د کعبې شریفې ښیګڼه او برکت دی چې د تاریخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټولیږي او یوه نړیواله غونډه جوړوي او د خپلو دیني او دنیوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له دیني ګټو څخه یوه دا ده چې الله تعالی یې ګناهونه بښي او دعاګانې یې قبلوي او له هغوی څخه راضي کیږي. دنیوي ګټې یې دا دي: په دې مقدس او پاک ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، یو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې یو بل ته د ښېګڼې لاس غځول، بې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زماني په تېریدو رامنځته کیږي او مسلمانان به یې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې په دې مقدس او پاک ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او د پاک الله په یووالي او له شرک او بت پالنې څخه په ډډه کولو یې ټينګار کړی.

فعالیت

زده کوونکي دې د بیت الله الحرام د حاجیانو د ګټو په باره کې، چې د عموم لپاره د نکرې په صیغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظریات دې په ترتیب سره بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي، چې ځینې یې دا دي:

- ❖ د کعبې شریفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړیدو سره مخ شي.
- ❖ کعبه او بیت الله الحرام باید پاك او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او باید له هر ډول شرك، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.
- ❖ د بیت الله الحرام د حاجیانو لپاره د آسانتیاوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعیت.
- ❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.
- ❖ مسلمانان د حج د فریضې په ادا کولو کې ګڼې دیني او دنیوي لویې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا– وَأَذِّن– رِجَالاً– ضَامِرٍ– فَجٍّ عَمِيقٍ– لْيَقْضُواْ)

۲. کعبه شریفه چا جوړه کړې ده؟

۳. کعبه شریفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

۵. د حج ځینې دیني او دنیوي ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره نیکي او ښیګڼه

قال الله تعالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۞ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۞ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځینو کلماتو معناوې

ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکي (خپلوان).

وَابْنِ السَّبِيلِ: مسافر.

وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان وي).

وَالْجَارِ الْجُنُبِ: پردی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان نه وي).

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ: د سفر ملګری، همیشنی دوست، میړه یا ښځه.

وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ: مریان او وینزې.

مُخْتَالًا: په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.

فَخُورًا: په نسب، چوکۍ اومال فخر او ویاړ کوونکی.

قَرِينًا: نژدې ملګری، یو له بل سره تړلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هیڅ شی مه شریکوئ، لـه مور او پلار سره غوره چلن وکړئ، له خپلوانو، یتیمانو او مسکینانو سره نیک چلن وکړئ او لـه خپلوانو ګاونډیانو سره، پردیو ګاونډیانو سره، د څنګ له ملګري او مسافر سره او لـه هغو وینزو او غلامانو سره چې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلن وکړئ. یقیناً الله داسې څوک نـه خوښوي چې کبر کوونکی، مغروره او په خپله لوړتیا ویاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې کسان هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې بخيلي کوي او نورو ته هم د بخيلۍ کولو لارښوونه کوي او هغه څه(شتمني) پټوي چې الله ﷻ په خپله پيرزوينه هغو ته ورکړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

او هغه خلک هم د الله ﷻ نه خوښيږي چې خپل مالونه صرف خلکو ته د ښودلو(ريا) لپاره لګوي او په حقيقت کې نه پر الله ﷻ ايمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتيا دا ده چې شيطان د چا ملګرى شي د هغه ډېره بده ملګرتيا په برخه شوه.

په دغو خلکو به څه شوي وای که دوی پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ايمان راوړی وای او څه چې الله ﷻ ورکړي دي له هغونه يې لګولي وای؟ که دوی داسې کولای، نو له الله ﷻ څخه د دوی د نيکۍ حال پټ نه پاتې کيږي او هغه ورباندې پوهيږي.

تفسير

له نورو سره احسان او ښېګڼه

الله تعالی په دې ذکر شويو مبارکو آيتونو کې مؤمنانو ته شرعي احکام بيان کړي دي چې عمل پرې وکړي او د دنيا او آخرت نيکمرغي يې په برخه شي. په لومړني آيت کې الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی چې خاص د ده عبادت وکړي او شريک ورسره ونه نيسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښېګڼه وکړي او د دوی له پيروۍ نه سرغړونه ونه کړي. همدارنګه له خپلوانو، يتيمانو، فقيرانو او خپلو او پرديو ګاونډيانو او دوستانو، لکه مېړه او ميرمن، د سفر ملګرى، ټولګيوال او د دفتر همکار، مسافرو، نوکرانو او نورو سره ښېګڼه او احسان وکړي. البته له ذکر شويو خلکو سره احسان او نيکۍ يو تأکيدي او ضروري امر دی، که نه احسان او ښېګڼه په اسلام کې په هر حالت کې د مسلمان وجيبه او مسؤليت دی، لکه چې الله تعالی په بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ۱۹۵] يعني نيکي وکړئ يقيناً الله نيکي کوونکي خوښوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ګاونډيانو د ډولونو په اړه کې او د دوی د هريوه د حقوقو په هکله د اسلام له نظره بحث او څېړنه وکړي او د ټولګيوالو په مخ کې دې شرحه کړي.

د بخل او تکبر بدوالی

په دویم آیت کې الله تعالی بخل او تکبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه یاد کړي دي او په ډاګه کړې یې ده چې هغه تعالی د دې دواړو صفتونو لرونکي نه خوښوي. مبارک آیت په مال او علم کې بخل کول دواړه ناوړه کارونه ښودلي دي. اهل کتابو چې د اسلام د پیغمبر صفتونه په خپلو کتابونو کې ښه پیژندل، خو پټول یې. د هغوی دا کار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل کیږي.

همدارنګه د مدینې یهودیانو به انصارو ته ویل: له محمد او یارانو سره یې مالي مرستې مه کوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلۍ سره مخ شئ. الله تعالی د دې بخل او شومتیا په وړاندې دوی ته د ډېر سخت عذاب زیری ورکړ او فرمایي:﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نه لري، خو د خلکو د غولونې او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامته کړې او د شیطان دوستان یې معرفي کړي دي. په پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځي. لکه چې د دوی په هکله فرمایي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، که چېرې یې په الله او د آخرت پر ورځ ایمان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هیڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.

❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښېګڼه کول د الله پاک د توحید او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.

❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.

❖ فخر او وياړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.

❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ریا حرمت او دا چې ریا کاران ترټولو زیات بد دي.
- د نا اهلو ملګرو بدي، چې یو بل بدو او ناوړو کارونوته رابولي.

پوښتنې

۱. لومړي مبارك آیت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟

۲. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ دیوه مثا ل په ترڅ کې یې څرګندکړئ.

۳. په پورتني آیت کې د ریا کارانو بدي بیان شوې ده. له ریا کارانو څخه په دې آیت کې کوم کسان مراد دي؟

٤. په تېر شوي آیت کې شیطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شیطان د ملګرتیا پایلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آیتونو او احادیثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زیانونه) تر سرلیك لاندې پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۝ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو کلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.

الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.

وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت کې روانه وينه

أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.

اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.

غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېری کوونکی نه وي.

ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونکی نه وي.

ژباړه

ای مؤمنانو که تاسې په رښتيا سره د الله بندګي کوونکي ياست، نو کوم پاك شيان چې موږ درکړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شکر وباسئ.

د الله له لوري که پر تاسې څه بنديز لګول شوی، نو هغه دا دی چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وکړئ او داسې کوم شی مه خورئ چې پرهغه له الله نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي. هو، که څوك د اړتيا په حالت کې وي او له دغو شيانو څخه کوم شی، پرته له دې چې د الهی حکم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېری وکړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال او ګناه نشته. الله ښښونکی او رحم کوونکی دی.

تفسير

د جاهليت په زمانه کې د عربو مشرکانو د خپلو پلرونو او نيکونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بنو د بتانو په نامه نذر

کول او په ځانونو یې حرام کړي وو. همدارنګه اهل کتابو، په تېره نصاراو او ځینو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب ورکولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژدېوالی غوښته.

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه یې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشویو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم څاروي او نور پاکیزه شیان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهیت او ربوبیت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاینه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، څکه الله تعالی وینه، د خنزیر غوښه، د هغه حیوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او یا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخیستل شوی وي، حرام ګرځولي دي. خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شیانو څخه ګټه اخیستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شیانو په خوړلو کې یې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او یا دې حرامو ته په حلالو شیانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زیات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دویم آیت کې الله پاک ځینې شیان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو یې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شیانو په حراموالي کې زیاتې ګټې او حکمتونه شته، څکه علیم او حکیم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهیږي چې کوم شیان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زیانمن دي. نن چې د قرآن مجید له نزول څخه څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښیي د هغو شیانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتیا ته په زیان رسولو سربېره د نورو زیاتو اقتصادي او ټولنیزو زیانونو لامل هم کیږي.

د هغو څارویو د غوښې خوړلو تحریم د آیت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه یا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، څکه عبادت یوازې او یوازې د الله ﷻ لپاره خاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آیت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د يو خدای سره ژمنه کوي چې يوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هيڅوک په عبادت کې نه شريکوي.

الله تعالی د آيت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او ښښنه يې ورته اعلان کړې او د خپل دين په آسانی يې ټينګار کړی.

فعاليت

زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پيرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزی په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاينه وکړي.

❖ په مبارک آيت کې حلال شيان د خپل عاموالي او زياتوالي له مخې شمېرل شوي نه دي، يوازې حرام شيان شمېرل شوي او نومونه يې ياد شوي دي.

❖ ميته (مردار) هغه حيوان دی چې پرته له ذبحې يې سا وتلې وي.

په مړو حيواناتو کې ټول هغه حيوانات شامل دي، چې زندی شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لويدلي وي، په ښکر وهل شوي وي يا ښيرووونکو حيواناتو نيم خوړلي وي او يا د ژوندي حيوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖ همدارنګه خوږ پيغمبر ﷺ په صحيح حديث کې د ښيرووونکو حيواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه يې حرام ګرځولي دي.

❖ ماهی (کب) او ملخ د پيغمبر ﷺ د دې حديث پر بنسټ د مردار حيوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمايي: "أحلت لنا ميتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" يعنې مونږ ته دوه مړه او دوه وينې حلالې شوې دي: ماهی او ملخ، ينه او توری.

❖ حرامه وينه هغه ده چې له ژوندي حيوان څخه يا د حيوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وينه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل يې باک نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء يې په حرمت کی شامل دي.

❖ الله تعالی د ذکر شويو حرامو شيانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ يعنې د نفس د هلاکت له ويرې په دې شرط روا کړي، چې په آيت کې راغلي استثناګانې مراعات شي.

پوښتنې

١. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَا غٍ، عَادٍ)

٢. کوم شيان دي چې په آيت کې حرام ګڼل شوي دي؟

٣. د مردارو حيواناتو له ډلې څخه کوم حيوانات مستثنی دي؟ په نبوي حديث يې ثابت کړئ.

٤. حرامه وينه کومه ده؟ واضحه يې کړئ.

٥. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دي او ولې د محرماتو په ډله کې راغلی دي؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شيانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بېلابېلو حرامو خوړو د صحي او ټولنيزو زيانونو په اړه شل کرښې مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول)

قال الله تعالی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۞ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۞ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ۲۶۱-۲۶۴]

د ځینو کلمو معناوې

يُضَاعِفُ:	زیاتوي، څو برابره کوي یې.
مَنًّا:	احسان بارول، د خیراتونو یادونه د فخر، ویاړ او غوره والي غوښتلو په نیت.
أَذىً:	آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته یې زیان ورسیږي.
قَوْلٌ مَعْرُوفٌ:	نیکه او ښه وینا.
مَغْفِرَةٌ:	ښښنه د فقیر او درویزه ګر له بد چلن څخه تیرېدنه.
غَنِيٌّ:	ذاتي بډای چې هیڅکله نه محتاجیږي.
حَلِيمٌ:	عفو کوونکی، جزا ورکولو ته بیړه نه کوونکی.
صَفْوَانٍ:	ښویه تیږه.
وَابِلٌ:	سخت باران.
صَلْداً:	لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلك چې خپل مالونه د الله په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دی لکه چې یوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل دانې وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله خوښه شي، زیاتوالی پکې راولي هغه هم پراخوونکی او هم د علم ښښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلک چې خپل مالونه د الله په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه ویره، ترهه، غم او خپګان نشته.

یوه خوږه خبره کول او له یوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خیرات نه ډېر ښه دي چې وروپسې ازارول وي، الله ﷻ بې نیازه دی او زغم د هغه صفت دی.

ای مؤمنانو! خپل خیراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه یې پر خدای ایمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی لکه یوه ښویه تیږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې ووریږي، ټوله دوړه ترې یوسي او تیږه هماغسې ښویه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خیرات کومه نیکي ګټلې ده له هغې نه هیڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښیي.

تفسیر

د نازلېدلو سبب

د یو روایت له مخې دا مبارک آیت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوک په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نیمه پانګه، چې څلور زره در همه وه، د تبوک د غزا په خاطر د اسلام پیغمبر ﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسول ﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خیرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روایت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر دیناره د نبی کریم ﷺ په حضور کې کېښودل، نبی کریم ﷺ د خوشحالی په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ویې فرمایل:" لویه خدایه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرینو کرامو ویلي دي چې د ذکر شویو آیتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال یې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآن کریم یې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبیه کړی چې په حاصلخیزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښایسته تشبیه هغه روښانه تعبیر دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښایسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زیات حاصل ورکړي.

بیا مبارک آیت بیانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زیات ورکوي. لکه چې الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نیت له سالم زړه څخه، له پاک نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بې حسابه دی. ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او بښنه حدود نه لري. له همدې امله مبارک آیت په دې لویه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ یعنې په خپل پراخ فضل او علم سره هرانسان ته د ده د نیت اوعمل برابر بدله ورکوي.

احسان بارول او ازار رسول صدقې باطلوي

وروسته آیت کې پر محتاج او درویزګر باندې د صدقه کوونکې احسان بارول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارک آیتونه ټینګار کوي لکه څرنګه چې الله تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند یې له هرډول ویرې او اندېښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ریا او احسان بارولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بې اغېزې کیږي او څښتن یې په دنیا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارک آیت کې د احسان بارولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهین او سپکولو په نیت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وریادوي او احسان پرې اچوي اویا په بل ډول ورته ضرر او زیان رسوي. له همدې امله الله پاک فرمایي چې فقیر، محتاج او درویزه ګر ته نېکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې له ضرر او زیان سره مله وي، ځکه نېکه خبره او د درویزګر د ټینګار په مقابل کې هغه ته عفوه او بښنه، له یوې خوا د درویزګر د نفس د پاکۍ، مینې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصلیږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقیر او محتاج د زړه ماتیدو او بې عزتۍ لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زیاتوي.

د اسلام د پیغمبر ﷺ صحیح حدیث دی چې: «الكلمة الطيبة صدقة»[1] یعنې: ښه خبره صدقه ده.

١- صحيح البخارى، صحيح مسلم حديث ١٠٠٩.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستي آيت د تهديد او وېرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړی او په صدقه کولو کې يې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړې دي. ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د الله ﷻ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکی د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضی الله عنهما څخه روايت دی چې د الله پيغمبر ﷺ فرمايي: "لا يدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالديه، ولا منّان"[1]
يعني: عادتي شراب څښونکی، د مور او پلار عاق(نامنونکی) اولاد او احسان باروونکی جنت ته نه شي داخليدای.

مبارک آيت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبيه کړې چې د ريا او ځان ښودنې په خاطر صدقه کوي او د الله ﷻ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آيت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېرنه شئ چې ريايي او نمايشي اعمال يې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تيږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي خو د سخت باران د اورېدو له امله تېره له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هيڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د ريايي اعمالو حالت همداسې دی چې د الله ﷻ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او الله ﷻ کافرانو ته چې کفر يې پر ايمان غوره ګڼلی، د ګټې په لوري هدايت نه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله څو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بيان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کيږي:

- ❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والی او د هغې ګټې او پايلې.
- ❖ د الله ﷻ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالی.
- ❖ په دنيا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د الله ﷻ له اجراو ثواب څخه د احسان باروونکي صدقه ورکونکي بې برخېوالی.

١- النسائي في سننه الكبرى ج ٣/ ص ١٧٦ حديث: ٤٩٢٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ محتاج او فقیر ته په ښه اونیکه خبره ځواب ورکول او درویزه ګرته د نبی کریمﷺ د حدیث "الكلمة الطيبة صدقة". سره سم د سوال په ټینګار او بد خویی عفو او تېریدنه.

❖ د ریا حراموالی لکه چې پیغمبرﷺ فرمايي: "وإياكم والرياء فإنه الشرك الأصغر". یعني: له ریا څخه پرهیز وکړئ ځکه ریا وړوکی شرک دی.

پوښتنې

١. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(يُضَاعِفُ- مَنّاً- أَذىً- مَغْفِرَةٌ- صَفْوَانٍ- وَابِلٌ- صَلْداً)

٢. ددې آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟

٣. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟

٤. الله ﷻ څرنګه صدقې څو برابره کوي؟ په مبارک آيت استدلال وکړئ.

٥. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنګه ده؟ دمثال په ترڅ کې يې شرحه کړئ.

٦. د درويزه ګر په وړاندې نېکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.

٧. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي له جنته محروم کړی، په دې هکله حديث نقل کړئ؟

٨. مبارک آيت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسته احسان باروي او يا ځورول کوي له ريا کار منافق سره تشبيه کړی. دا تشبيه شرحه کړئ.

٩. له احسان او اذيت سره مل صدقه په آخري آيت کې څرنګه تشبيه شوې ده؟ واضحه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قرآن کريم کې انساني مساوات

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځينو کلمو معناوې

شُعُوبًا:	د شعب جمع، ډېر خلک چې يو واحد اصل سره جمع کړي وي.
قَبَائِلَ:	د قبيلې جمع ده د شعب يوه څانګه.
لِتَعَارَفُوا:	ترڅو له يو بل سره وپېژنئ.
أَكْرَمَكُمْ:	ستاسو تر ټولو درونډ او عزتمن.
لَا يَلِتْكُمْ:	له تاسو څخه نه کموي.
لَمْ يَرْتَابُوا:	شک او شبهه يې ونه کړه.

ژباړه

اى خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ، ترڅو يو تر بله وپېژنئ. په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دى چې په تاسو کى تر ټولو زيات پرهيزګار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکى او باخبره دى.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسيدونکو) وويل: موږ ايمان راوړى. دوى ته ووايه تاسو ايمان نه دى راوړى، بلکې داسې ووايئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ايمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوى نه دى. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالى را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحيم دى.

په حقيقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر يې ايمان راوړ. بيا هغوى څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره يې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوى رينښتوني خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د بشريت د اصل يووالی

الله تعالی په لومړني مبارك آيت كې ټول انسانان مخاطب كړي او ټينګار يې كړی چې تاسې مې له يو واحد اصل څخه پيداكړي يئ چې آدم او حوا دي. بيا مې تاسې د كورنيو او قبيلو او ډلو په بڼه وګرځولئ ترڅو د نسب، خپلولی، قبيلو او ډلو په پېژندلو سره د يوې روغې او نيكې تولنې په منځ ته راوړلو يو له بل سره مرسته وكړئ، نه د حيواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن كريم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت كوي چې د عدل، مساوات، محبت او ورورګلوۍ پر بنسټ ولاړوي.

بايد وپوهيږو چې په نړۍ كې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته كېدل د انسانانو له يو بل سره د پېژندګلوۍ نتيجه ده، ځكه پېژندګلوي تفاهم رامنځته كوي او تفاهم د تعاون لامل كيږي. همدارنګه قرآنكريم په دې مبارك آيت كې د رنګ، نژاد او جنسيت توپيرونه په پام كې له نيولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان كړي چې ټول انسانان په نسب كې سره ورونه دي او د دوی انساني عزت او كرامت خوندي دی، ځكه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمكې پر مخ د ده خليفه دی. ټول انسانان يو واحد اصل ته رسيږي چې آدم او حوا عليهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوی ترمنځ د غوره والي معيار دی هغه ديني ارزښتونه او د الله او رسول اطاعت او پيروي ده. د اسلام ستر پيغمبر ﷺ فرمايلي: "إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم، ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم"[1] يعنې الله ستاسو څېرو او سرمايو ته نظر نه كوي، بلكې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتيب قرآن كريم د بشريت ټول اختلافات او توپيرونه يوې خوا ته پريښي او انسانان يې د توحيد او تقوی تر بيرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د يو بل په مرسته او كومك د الله ﷻ عبادت وكړي او د خپلولی او عصبيت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او ناندريو څخه ځانونه ليرې وساتي. لكه څرنګه چې د اسلام پيغمبر ﷺ اعلان كړی: «كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولينتهين قوم يفتخرون بآبائهم، أو ليكونن أهون على الله تعالى من الجعلان»[2] يعنې تاسو ټول د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې پيدا شوی. بايد هر قوم يا ډله په اصل او نسب له وياړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالی په دربار كې به له «جِعلان»[3] څخه هم ټيټ او بې ارزښته وي.

۱- روايت مسلم.

۲- تهذيب سنن أبي داؤود ج۴۷۱/۲.

۳- (جعلان) دجيم په زير هغه وړه حشره ده چې د حيواناتو د خوشايو سره ژوند كوي او خوراك يې د حيواناتو نجاست دی او هركله چې خوشبويي ورته ورسيږي مري.

د ایمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجید دا اصل اعلان او تثبیت کړ چې ټول انسانان یوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معیار د بنیادمانو په منځ کې تقوی او نیک عمل دی، بیا مبارکو آیتونو بیان کړی چې یوازې د ایمان کلمه کافي نه ده، بلکې باید قلبي تصدیق او د اسلام د اوامرو او نواهیو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پیر کې په بانډه چیانو کې داسې کسان وو چې په ژبه یې د ایمان دعوه کوله، خو زړونه یې په دنیا او دنیوي ګټو مشغول وو، نو ځکه الله تعالی خپل پیغمبر ته امر وکړ هغوی ته ووایې چې یوازې په ژبه د ایمان په ښکاره کولو تاسو حقیقي مؤمنان نه ګڼل کیږئ، ترڅو زما رسالت تصدیق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهیو ته تسلیم نشئ. په دې توګه مبارکو آیتونو د ایمان حقیقت بیان کړی، فرمایي: ﴿إِنَّمَا المؤمنون الذین آمَنُواْ بالله وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ الله أولئك هُمُ الصادقون﴾ یعنې حقیقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله او د الله پر پیغمبر ایمان راوړي او په خپلو عقیدوکې هیڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسي په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتیني مؤمنان دي.

مفسرین وایي: دغه مبارک آیت په دې دلالت کوي چې ایمان د اسلام په نسبت خاص دی. لکه څرنګه چې د جبرایل په حدیث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بیا د ایمان او وروسته د احسان. یعنې له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده. نو ایمان او اسلام یو د بل بشپړوونکي دي او یو پرته له بله کفایت نه کوي.

د یو روایت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه یاد شوی، د بنی اسد د قبایلو هیئت له خپلو زیاتو وګړو سره د پیغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام یې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد یې د الله پیغمبر ته څرګنده کړه چې موږ د خپلې قبیلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبایلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پیغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عین حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارک آیتونه د دوی په هکله نازل شول او امر یې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پیغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوا کې رښتیني یاست باید د پروردګار د احسان منښه وکړئ چې تاسو یې د ایمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آیتونو د دوی پټ نیتونه ښکاره کړل او د اسلام د پیغمبر ﷺ په ژبه یې دوی ته ښوونه وکړه چې یوازې په ژبه د ایمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ایمان په زړونو تصدیق کړي او د الله او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهیو په وړاندې تسلیم او غاړه کیږدي، ترڅو ایمان یې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارک آیت یولوی اصل تثبیت او تأییدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځینې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بې پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی یې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پیرزوی کوي، د ایمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ایمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونیسي، نوبل هیڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناک نه وي. انسان د ایمان په نعمت سره په خپل اصل او مبدأ خبریږي او له خپل پیداکوونکي او پالونکي سره اړیکې پیدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

- ❖ د ټولو انسانانو پیدایښت یو واحد اصل (آدم عليه السلام) ته راګرځي.
- ❖ په نسب او نژاد ویاړ کول حرام دي.
- ❖ انساني توپیرونه د پیژندنې او له یو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې یو پربل غوره والی رامنځته کړي.
- ❖ د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معیار تقوی ده.
- ❖ له عملي مخالفت سره په ژبه د ایمان څرګندونه اسلام ته د قبول وړ نه ده.
- ❖ ایمان د اسلام په پرتله خاص دی.
- ❖ د توکم، ژبې، سیمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپیر کول حرام دي.

پوښتنې

۱. قرآن کریم د انسانانو د پیدایښت اصل څرنګه ویني؟ په قرآني آیت استدلال وکړئ.
۲. د انسانانو ترمنځ توپیر او اختلاف او په قبیلو او ډلو د دوی ویش څه فایده لري؟
۳. د غوره والي او بهترۍ معیار د قرآن کریم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آیت په رڼا کې یې واضح کړئ؟
٤. په نسب، توکم او ژبې ویاړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آیتونو او نبوي احادیثو یې واضح کړئ.
٥. کومې قبیلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پیغمبرﷺ باندې بارولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟
٦. د ایمان او اسلام ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معیار په نظر کې ونیسئ او په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسم لوست

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالى: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۝ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۝ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځینو کلمو معناوې

هَوْنًا: په عزت اوآرامتيا.
قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.
سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکي، په تهجد لمانځه کې درېدونکي.
غَرَامًا: پیوست او ملګرې.
سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.
لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تېریدنه يې ونه کړه.
لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي يې ونه کړه، بخل يې ونه کړ.
قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه باندې آرام ځي او که جاهلان يې مخې ته راشي ، نو وايي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قيام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زموږ پروردګاره! موږ د دوزخ له عذابه وساته! بېشکه دهغه عذاب راپسې کېدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بېځايه لګښت کوي اونه بخيلي کوي، بلکې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاريتوب(ميانه روی) ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پيغمبر ﷺ مشرکان د رحمان خدای عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوك دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آيتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستايل او د دوی صفتونه يې وشميرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدای ښه وپيژندل شي. په دې مبارکو آيتونو کې الله تعالی مؤمنانو ته، چې دوی يې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿عِبَادُ الـرحمن﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آيتونو د سورت ترپايه د الله ﷻ خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستايلي دي. د الله ﷻ د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولنې سره او د ټولنې له پاکۍ او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتيب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آيتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بيان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو يوه برخه په ديني او ايماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستايل شوي او په ﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾ مبارك آيت کی ليدل کيږي.

دويمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهی صفتونه راښيي چې مؤمنان بايد له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿والذين لا يَدْعُونَ مع الله إلهاً آخـر..﴾ اوپه نورو وروستيو آيتونوکې ليدل کيږي.

ددې صفتونو يوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې رښتيني مؤمنان بايد په هغو عمل وکړي او لازم يې وګڼي چې هغه: ﴿والذين يَبِيتُون لربهم سُـجَّداً وقيامـاً﴾ او ﴿والذين إذا أنفقوا لم يسرفوا﴾ او د سورت نور آيتونو دي.

د دې غوره او نيکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان يې د الله ﷻ له درباره غواړي، ترڅو الله ﷻ يې ورپيرزو کړي چې دا مبارك آيتونه ﴿والذين يقولون ربنا هب لنا من أزواجنا..﴾ ﴿للمتقين إماماً﴾ يې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدینو په څیر په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصیت څرګندوي. لکه چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُـولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] يعني: د ځمکې پر مخ په ناز، وياړ اونخرو مه ځه! يقيناً ته نه په خپل قدم ځمکه شلولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسيدای شې. البته پر لارې له دروند تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او يا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پيغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلوميده چې ځمکه يې ترپښو لاندې کش کيږي. همدارنګه عمربن خطابؓ يوځوان وليد چې ډېر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه يې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ ايا ناروغ يې ؟ ځوان ووېل نه، نو دغه وخت حضرت عمر(ض) هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته يې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي[1]. اسلام دعزت او قوت دين دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپيرلري، لکه څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستوماني او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کيږي له هغوې سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدۍ ته په بدۍ ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ويلو او حکيمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بيوسۍ او ويرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضايع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعاليت

پر لارې د تکبر او غرور او يا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپيريال، ماحول او ټولنې څخه خو نمونې وړاندې کړئ.

۱- التفسيرالوسيط للطنطاوی، تفسير آيت ۶۳ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردګار عبادت

هغه څه چې وویل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنیو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په دربار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زاری دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدای خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قیام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تېروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ریا ښخه خوندي وي. بیا مبارک آیت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه یوه ګوښه بیانوي او فرمايي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زاری او ویره د الله ﷻ د رښتینو بندګانو د ژور ایمان او تصدیق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او میانه روي

د رحمان خدای د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او میانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهیز کوي او په منځنۍ لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خویونه دي او دواړه خویونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخیستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زیان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اومیانه روي د هوښیارانو له ځانګړتیاوو او د ایمان له صفتونو څخه شمېرل کیږي، چې ټولنې ته نیکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا یوه برخه د رحمان خدای د خاصو بندګانو صفتونه دي چې قرآن کریم په پورتنیو مبارکو آیتونو او د دې سورت په وروستیو آیتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نیکو صفتونو په خاطر قرآن کریم د الله ﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زیری ورکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د رحمان خدای د خاصو بندګانو د صفتونو بیان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسیله د رحمان پروردګار پېژندنه لازیاته حاصلیږي.

❖ په تګ کې د وقار، اطمینان او آرامی فضیلت.

❖ په نیکی سره د بدی د ځواب ورکولو فضیلت.

❖ په عبادت سره د شپې په ویښه تېرولو او د دوزخ له اوره د ویرې فضیلت.

❖ د الله ﷻ په لاره کې په اعتدال اومیانه روی سره د مال لګولو فضیلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خویونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرګندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱.د لوست د آیتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲.دا چې په آیت کې د بندګانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳.په مبارک آیت کې په وقار او آرامی سره له تګ څخه مطلب څه دی؟ واضح یې کړئ.

٤.په ورځ او شپه کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت د مبارک آیت په رڼا کې شرحه کړئ.

۵.د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنګه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستیو آیتونو په رڼا کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو او اعمالو د نتیجې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو ونډه

قال الله تعالى: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځينو کلمو معناوې

يَغُضُّواْ:	ټيټې کړي، ځان وساتي.
أزكى لَهُمْ:	ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.
وَلاَ يُبْدِينَ:	نه دي ښکاره کوي.
زِينَتَهُنَّ:	خپل ښايست.
بِخُمُرِهِنَّ:	خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ويل کيږي چې ښځې پرې خپل سر او ګريوان پټوي(پوړنی).
جُيُوبِهِنَّ:	جيوب د جيب جمع ده، جيب ګرېوان ته ويل کيږي.

ژباړه

اې پيغمبره! مؤمنانو ته ووايه چې خپلې سترګې ټيټې او د شرم ځايونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبريږي.

مؤمنو ښځو ته ووايه چې خپلې سترګې ټيټې وساتي او د خپلو شرم ځايونو ساتنه دې وکړي او خپل ښايست او سينګار (دزينت ځايونه) دې نه ښکاره کوي، مګرهغه، چې په خپله څرګند شي او په خپلو ګرېوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زينت او سينګار نه ښکاره کوي، مګر خپلو مېړونو، پلرونو، د مېړونو پلرونو، خپلو زامنو، د مېړونو زامنو(بنزيانو)، ورونو، وريرونو، خوريونو، مؤمنو ښځو، خپلو مريانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارينه وو ته، چې ښځو

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په ځمکه باندې په زوره په داسې شان تګ نه کوي، چې دهغوی د پټ کړي سينګار خلکو ته معلومات وشي. ای مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه الله ﷻ ته توبه وباسئ ښايي چې بری درپه برخه شي.

تفسير

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارک سورت له اخلاقي بې لاريو او ټولنيزو مفاسدو څخه د فرد، کورنۍ او ټولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکام لري. الله ﷻ د النور سورت په لومړيو آيتونو کې زنا حرامه ګرځولې او د زنا مرتکب ته يې درنه جزا ټاکلې ده. په دې مبارکو آيتونو کې الله تعالی د وقايوي درملو په توګه سړيو اوښځو ته د سترګو په ټيټولو او نامحرمو ته په نه کتلو امر کړی دی چې د ګناهونو کندې ته له لويدلو څخه خوندي شي. اسلامي ټولنه له اخلاقي مفاسدو وژغورل شي او د تهذيب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه چې پوهېږو انسانان ګڼ حواس لري، چې د دې حواسو په وسيله مختلف شيان درک کوي؛ مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شيان بوييوي، په ژبه خبرې کوي او مزه څکي او... خو تر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرايزو ته ورکاږي، هغه د باصرې او ليدلو حس دی. له همدې امله الله پاک د وقايوي درمل په توګه سړي او ښځې مخاطب کړي، نارينه مؤمنانو ته يې د سترګو ښکته اچولو او مؤمنو ښځو ته يې د نه کتلو او د خپل ښايست د نه ښکاره کولو امر کړی دی.

په مبارک آيت کې د سترګو په ښکته اچولو او د اندامونو د ساتلو په منځ کې جمع راغلې ده، څکه کتل د فحشا يا زنا لامل کيږي، نو څکه الله تعالی خپل پيغمبر ته امر وکړ مومنانو ته ووايي، چې پرديو ښځو ته ونه ګوري او همدارنګه خپل اندامونه په حرامو کې له واقع کيدو څخه وساتي. دا د ايمان د کمال دليل دی او د زړونو او نفسونو د پاکۍ او د دنيا او آخرت د کاميابۍ او نيکمرغۍ سبب دی.

بيا الله تعالی خپل پيغمبر ته امر کړی مؤمنو ښځو ته ووايي، چې دوی هم پرديو سړيو ته ونه ګوري او خپل ښايست ښکاره نه کړي، مګر هغه څه چې عادتا له نا چارۍ ښکاره کيږي.

مفسرين وايي: که څه هم ښځې په غالبه توګه مؤمنانو ته په امر کې شاملې دي، خوبياهم د ټينګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شوي دي چې سترګې ښکته واچوي او خپل اندامونه پټ کړي.

بيا مبارک آيت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سينې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پرديو سړيو ته ښکاره نشي او د دوی د زينت اوښايست ځايونو ته ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوري. علماوو ويلي دي: د جاهليت په زمانه کې ښځو خپل څادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به يې غاړې او غاړکۍ ښکاريدې، نو ځکه الله تعالی مؤمنې ښځې له دې طريقې څخه منع کړې. البته له زينت څخه په مبارك آيت کې هغه زينت مراد دی، چې بايد پټ وساتل شي، لکه ويښته، متې او پنډۍ.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپيريال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونيسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زينت ليدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زينت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانوته چې مبارك آيت استثنا کړي دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زينت ليدل يې ورته روا کړي، مېړونه دي. مېړونو ته د ښځو هر ډول زينت ليدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زينت اصلا د مېړونو لپاره دی، نو د مېړونو لپاره د خپلو ښځو زينت او عورت ليدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعايتولو کولای شي خپل زينت پرته له مېړونو څخه خپلو پلرونو، خسرانو، زامنو، بن زيو، ورونو، وريرونو او خوريونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلك له ميره څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمنې ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بيا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې يو ځای کيږي. همدارنګه مؤمنې ښځې کولای شي خپل زينت مسلمانو ښځو او وينځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته يې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب يا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغول دي يا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زينت او ښايست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلك مجاز دي، ځکه د فتنې احتمال پکې نشته، نو که دوی د ښځو پوښلی زينت لکه سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باك نه لري.

د زينت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

وروستی مبارك آيت مؤمنې اومسلمانې ښځې له هغوحرکتونو څخه، چې پوښلی زينت ښکاره کوي، منع کړې دي. دوی ته يې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل

عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعایت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ يعنې پښنه دې داسې په ځمکه نه وهي، چې د پښو پټ زيورات يې معلوم شي. د دې مبارک آيت مراد دا دی، چې مؤمنه ښځه بايد پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت يا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسي او شهواني غرايزو د تحريك سبب شي، لکه پر لاره د ځان ښودنې تګ يا دعطرو استعمالول، چې د نورو پام خپل لوري ته راواړوي او يا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غريزو د تحريك سبب ګرځي.

مبارك آيت په پای کې ټول مؤمنان خدای ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي:

﴿وتوبوا إِلَى الله جَمِيعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ يعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړيو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول الله ته توبه وباسئ، ترڅو کامياب شئ.

په دې مبارکو آيتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې يادې شوې، دا هغه وقايوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعي له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حيا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکيم خدای په ښځه کې زياته ښکلا او جاذبه پيدا کړې، چې د مخالف جنس يعنې سړو پام زيات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤليت زيات دی او الله پاك په دې آيتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دين په توګه د ځينو منحرفو اديانو په څېر د انسان جنسي غريزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانيت امر کوي، له همدې امله يې خلك واده کولو ته هڅولي او يوازې واده يې د جنسي غريزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسيله بللې ده.

هغه خلك چې له اخلاقو، حيا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتياوو او اخلاقي بې لاريو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهېږي چې د حجاب په فرضيت کې د ټولنې لپاره څومره سترې ګټې نغښتې دي.

فعاليت

زده کوونکي دې د يوې مسلمانې ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤليت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د هغه منفي اغيزې دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې او لارښوونې

دغه آيتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو ځينې يې دا دي:

❖ د سترګو د نظر ښکته والی او له هرډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، ځکه اسلام د يوې پاکې او شريفې ټولنې د رامنځ ته کيدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼي: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد کُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.

❖ مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زينت پرديو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي لکه مخ، لاسونه او جامې.

❖ د هغې ډلې محارمو بيان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زينت ورته څرګند کړي.

❖ د مسلمانو ښځو د ښايست ښکاره کولو جواز د کورنۍ بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او ووړوهلکانو ته چې د زينت او عورت د تشخيص مرحلې ته نه وي رسيدلي.

❖ د سينګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.

❖ د دنيا اوآخرت د کاميابۍ لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

(يَغُضُّواْ- أزكى لَهُمْ- وَلاَ يُبْدِينَ- بِخُمُرِهِنَّ- جُيُوبِهِنَّ:)

١. د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، مؤمنو سړيو او ښځو ته يې امر کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

٢. په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

٣. پرديو خلکو ته د ښځو د زينت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤. مبارك آيت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زينت له ليدلو څخه استثنا کړي دي؟

٥. کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زينت ته نظر وکړي؟

٦. د دې مبارك آيت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَـــتِهِنَّ﴾ مقصد څه دی؟ له مثال سره يې څرګند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړيو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذيب د هغې د اغېزو په اړه يوه مقاله وليکئ.

په اسلام کې د معیوبو اوفقیرو مؤمنانو مرتبه

قال الله تعالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى۝ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۝ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى۝ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى۝ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۝ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى۝ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى۝ وَهُوَ يَخْشَى ۝ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى۝ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۝ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ۝ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ۝ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۝ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ۱-۱۶]

د ځينو کلمو معناوې

عَبَسَ: تندی يې تريو کړ.

تَوَلَّى: مخ يې وګرځاوه.

يَزَّكَّى: له ګناهونو پاک شي.

يَذَّكَّرُ: پند واخلي. نصيحت واوري.

اسْتَغْنَى: بې پروا شو، له ايمان، دين اوعلم څخه يې مخ وګرځاوه.

تَصَدَّى: توجه کوې.

تَلَهَّى: په بل څه مشغوليږې.

كَلَّا: داسې نه ده، بيا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندی يې تريو شو او مخ يې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورته راغی. ته څه خبرېږې. کيدای شي چې هغه پاک شي. يا نصيحت ته ځير شي او نصيحت هغه ته ګټه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروايي غوره کړه. دهغه لوري ته خو تا پاملرنه وکړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا يې څه ضمانت دی؟ او څوک چې په خپله تاته په منډه راغی اوهغه ويرېده. له هغه سره تا بې پروايي وکړه. هيڅکله نه، دا خويو نصيحت دی. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا په داسې صحيفوکې نغښتې دی چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کې دي. د غوره او نيکو ليکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرينو د مباركو آيتونو د نزول په هكله څه روايتونه نقل كړي چې لنډيز يې په لاندې ډول دی: يوه ورځ رسول اللهﷺ د قريشو له يوې ډلې مشرانو، لكه عتبه بن ربيعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شيبه بن ربيعه او وليد بن مغيره سره ناست و او دوی يې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دين لارښوونې يې دوی ته شرحه كولې. په دې وخت كې عبدالله بن ام مكتوم چې يو نابينا(ړوند) شخص و او د اسلام د پېغمبرﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله له هغه څه چې الله درښودلي ماته يې وښيه اوماته تعليم راكړه. عبدالله بن ام مكتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تكرار كړه. رسول اللهﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابينا صحابي خبروته يې پاملرنه ونه كړه. په دې وخت كې مبارك آيتونه نازل شول او الله تعالى خپل پيغمبر د ملامتيا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مكتوم څوك و؟

اصلي نوم يې عمرو بن قيس او ام مكتوم يې كنيه او لقب و، مور يې عاتكه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مكتوم د رسول اللهﷺ د مېرمنې بي بي خديجې بنت خويلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنيو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مكتوم او بلا ل د رسول اللهﷺ له مؤذنانو څخه وو، رسول اللهﷺ ته ډېر ګران و او ديارلس ځله يې په مدينه منوره كې د خپل ځان خليفه ټاكلی دی. دا جليل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو كې يې برخه اخيستې ده. روايت شوی چې دی د عمربن الخطاب ﷺ په خلافت كې د قادسيې په جنګ كې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسيد.

تفسير

اسماني او ځمكني معيارونه

د العبس سورت په لومړيو مباركو آيتونو كې الله تعالى د يوې شخصي پېښې په بڼه يوه لويه لارښوونه، يو مهم اصل او مبدأ بيان كړي چې دا اصل په خپل ذات كې نه يوازې د اسلام حقيقت، بلكې د اسلام يوه لويه معجزه راښيي. يوه داسې معجزه چې انسانان په ديني اسماني معيارونو او ارزښتونو ارزول كيږي، نه په ځمكنيو بشري تلو او معيارونو. داسې حقيقت چې الله تعالى حتى خپل غوره كړای شوی محبوب او دوست د دې حقيقت په هكله تر ملامتيا لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیو او د ده ستر شخصیت ته یې لارښوونه وکړه. دا الهی حقیقت یوازې د تقوی په اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معیار دی چې له ځمکنیو او انساني ارزولو سره بشپړ توپیر لري﴿إن أكرمكم عند الله أتقاكم﴾.

په اسلام کې د فقیرانو اوبیوزلانو مرتبه

د سورت په پیل کې د حکایت په ژبه او په غایبه صیغه د موضوع مطرح کول په دې دلالت کوي چې الله تعالی په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمت درلود، نودی یې مخاطب نه کړ، لکه څرنګه چې د عبد الله ابن ام مکتوم ذکر د ړانده {الأعمى} په صیغه د ده د شان د کمې لپاره نه دی بلکې د ده د پیژندنې او همدارنګه د ده د معذور ګڼلو لپاره دی چې د رسول الله ﷺ حالت اومشغولتیا یې نه وه درک کړې. کله چې دا ړوند صحابي د رسول الله ﷺ حضور ته راغی او په تکرار یې له ده څخه د لارښوونې غوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ په تریو تندي له ده څخه مخ واړاوه او د قریشو د مشرانو په بلنه مشغول شو، نو په دې توګه د الله تعالی د ملامتیا مورد وګرځید، چې نه ښایي د بیوزلی او فقر او یا د نه لیدو په خاطر له ده څخه مخ وګرځول شي. ځکه هغه په پاک او وینښ زړه دعلم او پوهې په لټه کې و، ترڅو خپل نفس پاک کړي.

خو دوی (د قریشو سرداران) چې د ایمان او نبوي لارښوونو څخه بې پروایي کوي ته دوی ته پاملرنه کوې او د دوی د هدایت لپاره زیار باسې. حال داچې په کفر او ګمراهی کې پاتې کېدل د همدوی په ضرر دي او ته پرې مسؤول نه یې. ستا دنده یوازې رسول(بلاغ) دي او د دوی ستیندنه او حساب پرمونږ دی او هدایت یې د الله ﷻ په لاس کې دی: **قال تعالی:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولكن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمه: «ای پیغمبره! ته چې چاته وغواړې او خوښ دې وي هغه ته هدایت نشې ورکولای، مګر الله چې چاته وغواړي هدایت کوي.»

بیا وروسته د آیتونو د عتاب او ملامتیا لهجه سخته شوې او پیغمبر ﷺ ته یې داسې خطاب کړی: خو هغه کس چې له ړوندوالي او ستونزو سره په اخلاص، محبت او د الله ﷻ له ویرې ستا لوري ته په منډه راځي، ترڅو علم اوپوهه حاصله کړي او خپل دین کامل کړي، ته له هغه څخه مخ اړوې او خپله ټوله پاملرنه د قریشو مشرانو ته را اړوې چې ایمان راوړي. ای زما ګرانه استازیه ! داسې کار وړ او مناسب نه دی؛ بلکې دا قرآني آیتونه د پند او عبرت لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهی آیتونه په عزتمنو صحیفو کې لیکل شوي دي چې د ا صحیفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري اود مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضیلت اوغوره والي معیار

مبارکو آیتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معیار ایمان اوتقوی ګڼلې، سره له دې چې رسول الله ﷺ اسلام ته د قریشو د مشرانو د بلنې لـه امله ،چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هیله چې د قریشو مشران د اسلام دین ته را وګرځي. بیاهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدای په وړاندې مقبول ارزښتونه دین، ایمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پیژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د دې آیتونو له نازلېدو وروسته همیشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کیده خپل څادر به یې ده ته د کیناستو لپاره غوړاوه او فرمایل به یې: "مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی»

یعنې: ښه راغلاست هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی یم. په دې توګه د الله پیغمبر ټول دنیوي معیارونه یو په بل پسې له منځه یوړل او د ژوند په ټولو چارو کې یې فضیلت اوتقوی دغوره والي معیار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته یې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" یعنې وروروګلوي قایمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زیدبن حارثه یې ورونه وګرځول. لکه څرنګه چې یې د خالدبن رویحه خثعمي او حبشي بلال ترمنځ وروروګلوي قایمه کړه. زید بن حارثه آزاد شوی غلام یې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د درې زریز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن ولید په شمول د مهاجرینو او انصارو یو زیات شمیر مشران د ده تر قیادت لاندې وو. په دې جنګ کې زید بن حارثه د امیرپه توګه وټاکل شو. بیا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بیا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتیب سره د لښکرقوماندانۍ په غاړه واخیسته. همدارنګه د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د ژوند په وروستیو ورځوکې اسامه د زید بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له رومیانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصیتونه لکه ابوبکر صدیق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "سلمان منا أهل البیت" یعنې سلمان زما د اهل بیت څخه دی.

دا او لسګونې نورې واقعې د مسلمانانو د برابرئ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلي کړي دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارک څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبر ﷺ د الهي وحې د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چېرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرځان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

١. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:
(عَبَسَ– تَوَلَّى– يَزَّكَّى– يَذَّكَّر– اسْتَغْنَى– تَصَدَّى– تَلَهَّى)

٢. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

٣. عبدالله بن ام مکتوم څوک و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ورنه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

٥. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلند کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

٧. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوی پر اساس دی، د دې اصل د پلي کیدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمنانو يووالی

قال الله تعالي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ۱۰۲-۱۰۵]

د ځينو کلمو معناوي

فَرِيقًا:	طايفه، ډله
يَرُدُّوكُمْ:	بيرته ګرځوي تاسي.
يَعْتَصِمْ:	په قوت سره منګولې نښلوي
حَقَّ تُقَاتِهِ:	حقيقي تقوی، د الله په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لګوي.
بِحَبْلِ اللَّهِ:	د خدای په رسی يعني قرآن او اسلام.
شَفَا حُفْرَةٍ:	د ژور ځای(کندې) غاړه او څنډه چې سړی په لږ غفلت کولو سره پکې لوېږي.

ژباړه

ای مؤمنانو، که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوی به تاسې له ايمان نه بيرته دکفر لوري ته واړوي، ستاسې لپاره دکفر لوري ته دراتګ اوس څه ځای پاتې دی چې تاسې ته د الله آيتونه لوستل کيږي اوستاسې په منځ کې دهغه رسول موجود دی؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

ای مؤمنانو له الله نه داسې ووېرېږئ لکه څرنګه چې له هغه څخه د وېريدو حق دی، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځای د الله رسی کلکه ونيسئ او تيت پرک کيږئ مه، د الله هغه پيرزوينه درياده کړئ چې تاسې يود بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهربانی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لورینه تاسې سره وروڼه شوئ، تاسې یوې لـه اوره ډکـې کنـدې پـر غـاړه ولاړ وئ، الله تاسـې ور څخه وژغورلئ، په دغه شان الله خپلې نښانې تاسې ته څرګندوي چې په سمه لاره شئ.
په تاسې کې باید څه خلک هرومرو داسې وي چې د نیکۍ لورې ته بلنه، پـه ښـو امـر او لـه بـدو منع وکړي. کوم خلک چې دا کار کوي همدوی بریالي دي.
او تاسـې د هغـو خلکـو غونـدې نـشئ چې پـه ډلـو وویـشل شـول او لـه روښـانه او څرګنـدو لارښوونو میندلو نه وروسته په شخړو کې اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرینو کرامو ویلي دي چې ذکر شوي مبارک آیتونه د دوو تنو مسلمانو انـصارو پـه بـاره کـې نازل شوي دي چې یو یې اوس بـن قیظی د اوس لـه قبیلې څخه او بل یـې جبـار بـن صـخر د خزرج له قبیلې څخه و. د دوی د واقعې لنـډیز داسـې دی: یـوه ورځ د اوس او خـزرج د انـصارو مسلمانانو یوه ډله خلک په مدینه منوره کې د مینې او محبت پـه فـضا کـې پـه خبـرو مـشغول وو. په دې وخت کې د یهودو یو بوډا سړی د شاس بن قیس پـه نامـه پـردوی تېریـده. شـاس چـې د اسلام او مسلمانانو په نسبت یې ډېره بـدبیني او کرکـه درلـوده، نـو د دې ډلـې مـسلمانانو تـرمنځ مینـې او محبـت لا ډېـر کـرکجن او غوسـه کـړ او دایـې انګېرلـه چـې کـه دا مینـه او محبـت د مسلمانانو ترمنځ دوام ومومي، نو زموږ سوکالي بـه لـه خطـر سـره مخ شي. پـه دې وجـه ده یـوه ځوان یهودي ته امر وکړ چې د مسلمانانو ډلـې تـه ورشـي او د اوس او خـزرج تـرمنځ د پخوانیـو جنګونو خبرې رامنځ ته کړي او د بعاث له جنګه څو شـعرونه زمزمـه کـړي. ځـوان یهـودي د ده د امر موافق عمل وکـړ او وتوانیـده چـې د انـصارو د محبـت او مینـې ډک مجلـس د عـصبیت او تربګنۍ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او ویاړنو او یو په بل ځان غـوره ګڼلـو بـدل کـړي. پـه نتیجه کې دواړو قومونو تورې راوایستې او جګړې تـه چمتـو شـول. پـه دې وخـت کـې د اسـلام پیغمبرﷺ ته خبر ورسید. هغه له یوې ډلې مهاجرو صـحابه وو سـره راغـی او دوی تـه یـې داسـې خطاب وکړ: ای د مسلمانانو ټولیه! لـه الله جَلَّ جَلالُهُ څخه وویریږئ! ایـا پـه داسـې حـال کـې چـې زه ستاسو په منځ کې موجود یم، تاسـو د جاهلیـت شـعارونو تـه مخـه کـوئ؟ وروسـته لـه دې چـې الله جَلَّ جَلالُهُ تاسې ته د اسلام هدایت در پـه برخـه کـړ او پـه هغـه سـره یـې تاسـو تـه عـزت درکـړ او جهالت یـې درڅخه لرې کـړ، لـه کفـر څخـه یـې وژغـورلئ او ستاسـو تـرمنځ یـې مینـه او محبـت پیدا کـړ. ددې اغېزناکو خبرو په اوریـدو ټولـو وسـله پـر ځمکـه وغورځولـه، پـه ژړا او زاریـو یـې یو بل په غېږ کې ونیول او له پیغمبرﷺ سره خپلو کورونـو تـه ولاړل. پـه دې توګـه یـې د الله جَلَّ جَلالُهُ د دښمن شاس فتنه او دسیسه شنډه کړه او دا مبارک آیتونه نازل شـول چـې دا ورځ پـه (بـدترین پیل او بهترین پای) ونومول شوه[1].

١- التفسیر الوسیط للطنطاوی ، تفسیرآیت ١٠٢ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د دښمن له دسیسو او تدبیرونو څخه خبرتیا

په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځینو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونیسئ او هغو ته تسلیم شئ، نونه یوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پیدا کوي بلکې زیار باسي چې تاسې له ایمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بیا قرآن کریم بیانوي چې اصلا د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پیروي وکړي، یا دا چې پس له ایمانه کافر شي او له یووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقیو ته لمن ووهي. مبارکو آیتونو د انکار په صیغه بیان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آیتونه نوي او تازه تاسو ته نازلیږي او د الله رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چېرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستیو آیتونو لارښوونه کړې چې د پیغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته د یهودو او دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې یوازنۍ وسیله الله تعالی ته ستنیدنه، په هغه توکل او د هغه په دین منګولې لګلول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دې مبارك آیت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پیغمبر ﷺ نه وي لیدلای، هر کله چې د الله ﷻ په دین او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بیاهم مؤمنانو ته امرکوي چې خاص له الله تعالی څخه وویریږي او د اسلام د دین پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دین او ملت څخه پرته بل دین او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کامیابی رسی

وروسته له دې چې قرآني آیتونو مؤمنانو ته د تقوی او د الله ﷻ د ویرې او د الله ﷻ د امر منني او پیروی کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی یې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمایي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ یعنی ټول د الله ﷻ په رسی منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل(رسی) کلمه هغه وسیله ده چې د هغې ټینګ نیول د پورته کیدو او ښکته کیدو، له غرقیدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کیږي.

دلته د الله ﷻ له رسی څخه مراد د الله ﷻ دین، د الله ﷻ ژمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر یوه منګولې ټینګول انسان خلاصون او بریا ته رسوي. په دې مبارك آیت کې د مؤمنانو یووالی او د الله ﷻ په دین او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبیه شوي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په يوې قوي او ټينګه رسۍ يې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقيدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.

امام فخرالدين رازي ددې آيت په تفسير کې فرمايي: که څوک پـه يـوه نرۍ لار حرکت کـوي اوله ښويېدو او غورځېدو څخه وېريږي، نـو د ناچارۍ لـه وجې پـه يـوه داسې رسۍ منګـولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټينګه تړل شوې وي، ترڅو خپل ځان خونـدي وساتي. د حق لاره نرۍ او باريکه ده او ډېر خلک ورڅخه پښې ښوييږي، نو هر چا چې د الله ﷻ پـه نـښو او لارښوونو منګولې ټينګې کړې، ځان يې د ښويېدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[1].

بيا قرآني آيتونو مؤمنانو ته د يووالي، مينې، محبت، او ايماني وروروګلوۍ د نعمت پـه يـادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه يو د بل دښمنان وئ او يـو د بـل پـه لـه منځه وړلـو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسـوکې يـې اسلامي ورورولـي، مينـه، محبت، دوستي او مرسته پيدا کړه، نو بايد د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د مخکيني لوست په آيتونوکې الله تعالی پيغمبرﷺ ته امر وکړ چې يهـودو تـه خطـاب وکـړي خو په دې آيتونو کې يې مومنان په خپله مخاطب کړل چې دا کـار د مؤمنـانو پـه قـدر او عـزت دلالت کوي.

❖ په مبارک آيت کې يې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسيسه پيدا کولـو کـې د اهـل کتـابو يوه ډله ياده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کـار کـې شـامل نـشي. دا کـار پـه خپلـه د قـرآن کريم د آيتونو په حقانيت او انصاف دلالت کوي.

❖ مبارک آيتونه د مؤمنانو په قدر او درنـاوي او د فتنـه اچوونکـو يهـودو پـه نـا اميـدۍ دلالـت کوي او دايې واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پيغمبر د مـسلمانانو پـه منـځ کـې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسيږي.

❖ د يهودو او نصاراوو پيروي او امر منـه او د دوی د مـشرانو پـه پلانونـو عمـل کـول مـسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان بايد ځان د دوی له دسيسو څخه وساتي.

❖ خلاصون او کاميابي د الله ﷻ په کتاب او د رسول په سنتو باندې په منګولو لګولـو او پابنـدۍ کـې نغښتې ده، نوهرڅوک چې پرهغو منګولې ټينګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.

❖ د اسلام په دين منګولې ټينګول او ځان د هغه پـه احکـامو پابنـد ګڼـل واجـب او اخـتلاف او تفرق حرام دی.

١- تفسير مفاتيح الغيب (تفسير کبير) ج٨ /١٧٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتكاب انسان د جهنم كندې ته غورځوي، كه څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حكم او فيصله حتماً جهنم ته داخليږي.
❖ له اسلامي امت څخه د يوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دين له حريم څخه دفاع وكړي او د امربالمعروف او نهى عن المنكر فريضه ادا كړي، يوه اړينه خبره ده.

پوښتنې

١- د لاندې كلمو معناوې ووایاست:
(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)
٢- ددې مبارك آيت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه ووایاست؟
٣- د اوس او خزرج قبيلو څېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخكې او وروسته له اسلامه د دوى د اړيكو په هكله لنډ معلومات راكړئ.
٤- په مبارك آيت كې له رسۍ څخه مراد څه دى او څرنګه په هغې منګولې ټينګول د خلاصون او بريا سبب كيږي؟
٥- د اهل كتابو د مشرانو پيروي څه حكم لري او د مسلمان برخليك كوم ځاى ته رسوي؟
٦- مبارك آيت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت كوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت كې د اسلامي امت يووالي ته اړتيا) تر سرليك لاندې دوه مخه مقاله وليكئ.

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وعلى آله و أصحابه أجمعين، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library